

UNIVERZITA KARLOVA

Filozofická fakulta

Katedra psychologie

Bakalářská práce

Michaela Obuchova

**Specifika komunikace v rámci speciální oblasti forenzní
psychologie: Svědecká výpověď svědků násilných trestních činů**

**Specifics of communication within the special field of forensic
psychology: Testimony of witnesses to violent crimes**

Vedoucí práce: Mgr. Karolína Faberová

2022

Poděkování

Děkuji paní magistře Faberové za inspirativní vedení mé práce. Velké poděkování patří mému manželovi za organizační, a hlavně psychickou podporu.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

Michaela Obuchova

V Praze dne 13. prosince 2022

Abstrakt

Předkládaná bakalářská práce se zabývá svědeckou výpovědí, psychologickými stránkami jejího utváření a procesem výslechu se zaměřením na specifika svědka násilného trestného činu. Klade si za cíl popsat a rozebrat aspekty, které ovlivňují získání kompletní a pravdivé výpovědi. Centrem zájmu je osoba svědka a její psychické procesy během samotné vyšetřované události, v průběhu výslechové situace a také mezi tím.

Literárně-přehledová část popisuje zejména souhrn aktuálních poznatků o svědecké výpovědi, psychologických aspektech jejího utváření, výslechu a jeho průběhu. Poukazuje na multidisciplinární kontext – právní, kriminalistický a psychologický pohled na svědeckou výpověď a výslech svědka. Pozornost je dále zaměřena na poznatky z dosavadních studií ohledně psychických procesů, které ovlivňují tvorbu svědecké výpovědi, a to se zaměřením na emoce, které mají neodmyslitelný vliv na svědka násilného trestného činu. Následuje část věnující se výslechu, která také popisuje psychologické jevy probíhající v jeho pozadí.

Empirická část této práce popisuje návrh výzkumu, který má formu experimentu. Záměrem tohoto výzkumu je prozkoumat potenciál používání cílených konkrétních otázek pokládaných svědkovi trestného činu prostřednictvím písemného dotazníku jakožto výslechové metody. Cílem je zejména zjistit, zda postup v dotazníku zahrnující nucené uvádění obecných informací je přínosný pro svědky, kteří prožili emočně náročnou situaci a nepamatují si periferní informace.

Klíčová slova: svědek; svědecká výpověď; výslech; násilný trestný čin

Abstract

The present bachelor thesis deals with witness testimony, psychological aspects of its formation and the process of interrogation with a focus on the specifics of a witness to a violent crime. It aims to describe and discuss the aspects that influence the obtaining of a complete and truthful statement. The focus is on the person of the witness and their psychological processes during the actual event under investigation, during the interrogation situation and also in between.

In particular, the literature review section describes a summary of the current knowledge about witness testimony, the psychological aspects of its formation, the interrogation and its process. It highlights the multidisciplinary context - legal, criminalistic and psychological perspectives on witness testimony and witness interrogation. Attention is also focused on the findings of previous studies regarding the psychological processes that influence the formation of witness testimony, with a focus on the emotions that have an inherent influence on a witness to a violent crime. This is followed by a section on interrogation, which also describes the psychological phenomena that take place in the background.

The empirical part of this thesis offers a design for the research, which takes the form of an experiment. The intention of this research is to explore the potential of using targeted specific questions asked of a witness to a crime through a written questionnaire as an interrogation method. In particular, the aim is to determine whether a questionnaire procedure involving the forced introduction of general information is beneficial for witnesses who have experienced an emotionally challenging situation and do not remember peripheral information.

Key words: witness; witness testimony; interrogation; violent crime

Obsah

Úvod.....	8
I. Literárně přehledová část	10
1. Interdisciplinární pohled na svědeckou výpověď a výslech svědka	10
1.1. Právní vymezení	10
1.2. Kriminalistické vymezení.....	12
1.3. Psychologické vymezení	13
2. Psychologie výpovědi	15
2.1. Fáze utváření výpovědi.....	16
2.1.1 Fáze vnímání a přijímání informací	16
2.1.2 Fáze vštěpování, uchovávání a zapomínání	18
2.1.3 Fáze vybavení a znovupoznání	19
3. Psychologické stránky výslechu.....	21
3.1 Interpersonální percepce ve výslechu	21
3.2 Komunikace ve výslechu.....	22
3.2.1 Verbální komunikace	23
3.2.2 Neverbální komunikace.....	23
3.3 Interakce ve výslechové situaci.....	25
4. Provádění výslechu	28
4.1. Příprava výslechu	28
4.2 Jednotlivé fáze výslechu.....	30
4.2.1 Úvodní stádium – formování psychologického kontaktu	30
4.2.2 Stádium souvislého líčení.....	30
4.2.3 Stádium kladení otázek – analýza výpovědi v průběhu výslechu	31
4.3.Taktika výslechu	32
II. Empirická část.....	34
1. Cíle výzkumu	34

1.1. Výzkumné otázky a hypotézy.....	35
2. Metodika.....	36
2.1. Výzkumný soubor.....	36
2.2. Design výzkumného projektu.....	36
2.3. Statistická analýza	39
2.4. Etika výzkumu.....	40
3. Diskuse.....	41
4. Závěr.....	42
Seznam literatury.....	43
Seznam příloh.....	48
Přílohy	49
Příloha 1 - Dotazník přímých otázek.....	49
Příloha 2 - Informovaný souhlas s účastí ve výzkumu a se zpracováním osobních údajů pro studenty	51

Úvod

Pojem násilný trestný čin je primárně ve forenzní psychologii spojen s pojmem pachatele násilného trestného činu. Důraz je pak kladen na zkoumání jeho motivace, dle čehož se stanovuje také právní kvalifikace trestného činu a druh trestu, a možnosti resocializace pachatele. Autorka této bakalářské práce by se naopak chtěla zaměřit na postavu svědka trestného činu, a to zejména násilného trestného činu. Výchozí myšlenkou této práce je, že být svědkem trestného činu, včetně absolvování celé procedury výslechu, musí být velmi stresující. Cílem této práce je pak prozkoumat aktuální poznatky týkající se obecně svědecké výpovědi a poté se více soustředit na specifika svědka násilného trestného činu.

Svědecká výpověď je klíčové téma ve forenzní psychologii. Taktéž má mimořádné postavení mezi ostatními vyšetřovacími úkony. Některé skutečnosti lze prokázat pouze svědeckou výpovědí, její nezaměnitelnost je tedy opravu nezpochybnitelná. Tato práce si klade za cíl popsat a rozebrat aspekty, které svědeckou výpověď ovlivňují. Nejdůležitějším z nich je osoba svědka, na kterého jsou tímto kladeny velmi vysoké požadavky. Najednou jeho osobnost, schopnosti a pohnutky jsou pojímány úplně v jiné souvislosti. Jeho účast ve výslechové situaci je velmi žádaná až nutná, pro něj nezvyklá a náročná. Svědek a jeho psychické procesy jsou velmi důležité nejen z hlediska tvorby výpovědi, ale zejména toho, co ji předcházelo – předmětné vyšetřované události. Dalším aspektem ovlivňujícím svědeckou výpověď je samotný výslech. Tato práce se věnuje jeho etapám a používaným taktikám. Také autorkou navrhovaný výzkum se týká procesu získávání informací v rámci výpovědi. Záměrem tohoto výzkumu je prozkoumat potenciál používání cílených konkrétních otázek pokládaných svědkovi trestného činu prostřednictvím písemného dotazníku jakožto výslechové metody.

Tato práce je rozdělena na dvě části – literárně-přehledovou a empirickou. První část má za úkol popsat aktuální poznatky z oblasti svědecké výpovědi. Je členěna do čtyř kapitol. První kapitola popisuje svědeckou výpověď v multidisciplinárním kontextu, tedy podává právní, kriminalistický a psychologický pohled na svědeckou výpověď a výslech svědka. Druhá kapitola se věnuje psychickým procesům, které ovlivňují tvorbu svědecké výpovědi. Třetí kapitola pohlíží na výslech, jako na určitou formu interpersonálního jednání vyslychajícího a vyslychaného, přitom popisuje psychologické jevy, které se objevují na pozadí v průběhu výslechu. Čtvrtá kapitola věnuje pozornost výslechu a jeho jednotlivým etapám. Druhá empirická část prezentuje návrh výzkumu, který má formu experimentu a prostřednictvím

dotazníkové metody zjišťuje kvantitu a kvalitu zapamatovaných informací podávaných svědkem trestného činu.

V práci je použita literatura citována dle APA (2020).

I. Literárně přehledová část

1. Interdisciplinární pohled na svědeckou výpověď a výslech svědka

Na pojmy *svědecká výpověď*, *výslech*, *svědek* a *násilný trestný čin* musíme nahlížet v komplexním interdisciplinárním kontextu z hlediska práva, kriminalistiky a psychologie. I když se autorka této práce snažila pro přehlednost tyto oblasti v předmětné kapitole rozdělit, nevyhnula se částečnému tematickému překrývání, které vyplývá z povahy věci

1.1. Právní vymezení

Platné právo definuje právní rámec, ve kterém se musí vyslychající při uplatňování kriminalisticko-taktických metod, postupů a operací (Konrád et al., 2021) nutně pohybovat. Níže jsou definovány relevantní pojmy z hlediska práva.

Výpověď svědka je základním a nejčastějším důkazním prostředkem¹ v trestním řízení. Její podstatou je výpověď osoby o skutečnostech důležitých pro rozhodování v trestním řízení. Některé okolnosti významné pro rozhodnutí v tomto řízení lze objasnit a prokázat mnohdy jen za pomoci svědecké výpovědi (např. vztah obviněného² k jiným osobám, jak se obviněný choval v určité situaci, kterou svědek mohl pozorovat apod.) (Šámal et al., 2013).

Svědkiem se rozumí fyzická osoba rozdílná od obviněného, která byla vyzvána (předvolána) orgánem činným v trestním řízení³, aby jakožto svědek vypovídala o tom, co je jí známo o trestném činu, jeho pachateli a o okolnostech, které viděla, slyšela nebo jinak vnímala svými smysly a které jsou důležité pro trestní řízení (§ 97 trestního řádu). Svědek je nezastupitelný jinou osobou, protože jeho jedinečné postavení je vytvořeno právě situací, kterou pozoroval a vnímal.

Pokud mluvíme o svědkovi, který byl předmětné události přítomen a situaci přímo vnímal svými smysly, mluvíme o **očitém svědkovi**. V rámci počátečních úkonů ve vyšetřování, při opatřování potřebných vysvětlení se očitým svědkům během výslechové situace kladou skoro stejné otázky jako poškozenému (Konrád et al., 2021). Za odvozenou svědeckou výpověď se považuje výpověď svědka, který se o skutečnostech dozvěděl z doslechu,

¹ Důkazní prostředek je důkaz použitelný u soudu.

² Obviněný je osoba, proti níž je vedeno trestní stíhání.

³ Orgány činnými v trestním řízení se rozumějí soud, státní zástupce a policejní orgán.

zprostředkovaně. V tom případě mluvíme o **svědkovi z doslechu** (Boukalová & Gillernová, 2020).

Je nutné podotknout, že **svědkem** je velmi často **oběť** trestného činu. V takových případech je třeba dbát na to, aby její výslech byl této skutečnosti přizpůsoben a nezapomínat, že *„trestním činem pro oběť vše teprve začíná“* (Velikovská, 2016, p. 8). Lidský rozměr pro oběti v legislativní rovině přinesl až zákon o obětech trestných činů, a to nejenom definicí: *„fyzická osoba, které bylo nebo mělo být ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil“* (§ 2 odst. 2), ale také zásadou, že podle níž je třeba považovat za oběť každou osobu, která se cítí být obětí spáchaného trestného činu, nevyjde-li najevo opak. Výslech oběti zejména krátce po činu je třeba provádět s velkým ohledem, šetrně, oběť může být těžce fyzicky a psychicky traumatizovaná, a tím může být dotčena i hodnověrnost výpovědi (Konrád et al., 2021). K specifickým výslechu oběti patří také skutečnost, že její výpověď může být zkreslena zájmem o náhradu škody nebo snahou o usvědčení obviněného jako formu odplaty za spáchaný trestný čin (Drašík et al., 2017).

Pokud autorka ve své práci mluví o **oběti**, myslí se tím v psychologickém smyslu primární oběť, tedy oběť přímo zasažená (Boukalová & Gillernová, 2020; Vodáčková, 2020).

V porovnání s obětí je **osoba poškozeného** spíše pojmem v trestním procesu. Výstižně rozdíl definuje § 43 odst. 2 trestního řádu: *„Za poškozeného se nepovažuje ten, kdo se sice cítí být trestným činem morálně nebo jinak poškozen, avšak vzniklá újma není způsobena zaviněním pachatele nebo její vznik není v příčinné souvislosti s trestným činem.“*

S obětí také souvisí termín **viktimize**, který zde budeme používat. Viktimizací je *„proces poškozování a způsobování újmy, čímž se fakticky z jedince stává oběť určitého trestného činu“* (Čírtková, 2013, p. 102). Viktimizace se běžně rozděluje na primární a sekundární. Primární viktimize je bezprostřední důsledek trestného činu a pachatelova jednání. Sekundární viktimize je zapříčiněna nevhodnými a necitlivými reakcemi, jak blízkého sociálního okolí, tak formálních instancí, např. jednáním policistů v průběhu vyšetřování a výslechu.

Dalším pojmem, velmi důležitým, pro tuto bakalářskou práci je **násilný trestný čin**. Policie ČR (2022) definuje násilné trestné činy jako ty, co jsou vyjmenovány v trestním zákoníku a *„zahrnují násilí proti druhé osobě nebo pohrůžku násilím“*. Netík (2020), když mluví o

trestném činu násilné povahy, považuje za nejzávažnější úmyslné trestné činy proti životu a zdraví, proti svobodě a lidské důstojnosti.

1.2.Kriminalistické vymezení

Výpověď je zde pojímána jako verbální nebo nonverbální sdělení osoby, v jejímž vědomí je obsažena paměťová stopa, tedy „*odraz objektivní reality ve vědomí člověka, který vznikl nebo se zformoval v příčinné souvislosti s kriminalisticky významnou událostí*“ (Konrád et al., 2021, p. 56).

Výslech kriminalistika chápe jako „*metodu kriminalistické praxe, kterou se na základě zákona získávají formou výpovědi kriminalisticky a právně významné informace z paměťových stop obsažených ve vědomí vyslychaných osob za přísného respektování a dodržení práv i povinností daných zákonem vyslychanému i vyslychajícimu*“ (Konrád et al., 2021, p. 57). Informace získané v průběhu výslechu jsou jednak důkazní prostředky a jednak pramen informací potřebných k dalšímu postupu při vyšetřování, např. pro upřesnění taktiky dalšího vedení výslechu (Spurný, 2010).

Z hlediska taktiky výslechu je důležitá **kategorizace výslechů na základě vztahu vyslychané osoby k vlastní výpovědi**. Konrád a kolektiv (2021) rozlišují:

- výslech osob, které chtějí vypovídat pravdu a jejichž úmysl se kryje s následnou skutečností,
- výslech osob, které chtějí vypovídat pravdu, ale jejich úmysl se z objektivních nebo subjektivních důvodů nekryje s následnou skutečností,
- výslech osob, které chtějí vypovídat nepravdivě.

Podobně rozlišuje Čírtková (2013) **4 základní typy výslechových situací**. Kritériem je, zda vyslychaný může (tj. je způsobilý) a zároveň chce (tj. má v úmyslu či je alespoň ochoten) vypovídat:

1. *Vyslychaná osoba může a současně chce vypovídat*. Příznivá výslechová situace.
2. *Vyslychaná osoba v danou chvíli nemůže (nevzpomíná si), ale je motivována (chce) vypovídat*. Výslech spočívá na vhodném psychologickém působení.
3. *Vyslychaná osoba sice může (ví), ale nechce (není ochotna) vypovídat*. Tato výslechová situace se týká obviněného, u kterého je mnohem lepší se orientovat

nikoli na doznání⁴, nýbrž na získání co nejpodrobnější výpovědi s nadějí, že přinese nové informace umožňující získat procesně akceptovatelné důkazy ve věci. Tento typ situace se vztahuje i na svědky s nedostatkem motivace.

4. *Vyslýchaná osoba nemůže (není způsobilá) a současně nechce vypovídat.* Před samotným výsledkem je nutné přezkoumání duševního stavu (osobnosti, intelektu a normality) znalcem, s cílem zjištění, v čem spočívá nezpůsobilost podat výpověď.

1.3. Psychologické vymezení

Psychologie pohlíží na **výslech** jako na proces, dění, „*zvláštní formu mezilidského jednání, které se svou podobou blíží dialogu, rozhovoru*“ (Čírtková, 2013, s. 305). Studují se psychologické jevy, které se v průběhu výsledku vyskytují. Objasňují se psychologické souvislosti interakce mezi vyslychajícím a vyslychaným ve specifických podmínkách výsledkové situace.

Psychologie **výpovědi** se věnuje **výsledku výsledku, tj. výpovědi, její kvalitě a věrohodnosti**. Výpověď je pojímána jako produkt vzájemné interakce vyslychajícího a vyslychaného a zároveň jako důsledek psychické činnosti určité osobnosti. Zkoumá se, jaké psychologické okolnosti, mechanismy a vlivy působily na utváření výpovědi od počátku, od okamžiku vnímání a prožívání dané kritické události přes zapamatování až po její reprodukování při výsledku (Čírtková, 2013). Z hlediska věrohodnosti jsou taktéž důležité faktory, které podmiňují kvalitu, úplnost a pravdivost výpovědi. Při jejich zjišťování se bere zřetel jak na samotnou výsledkovou situaci, tak i na okolnosti mimo výsledkové, které ovlivňovaly vyslychaného do doby konání výsledku, tedy i před tím, než se stal vyslychaným.

Každý dialog či výslech je psychologicky vzato ojediněle složitý systém dynamického dění společně působících činitelů. Pro představu, **co všechno ovlivňuje průběh a výsledek výsledku**, se nabízí následující příkladný výčet: osobnostní charakteristiky jednajících osob (např. inteligence, temperament), jejich aktuální psychický stav a rozpoložení, jejich vzájemný vztah a společenské postavení (pod/nadřízenost), procesní postavení osoby/aktualizovaná role a z toho vyplývající ochota a motivace spolupracovat (např. svědek, poškozený, podezřelý), věcný obsah projednávání, cíle každého z účastníků, druh trestné činnosti, zkušenost s pácháním a vyšetřováním trestné činnosti (recidiva), zvolená

⁴ Doznání před policejním vyšetřovatelem je možné později odvolat či zpochybnit v soudním líčení.

taktika a její změny, množství a kvalita informací, kterými osoba disponuje, očekávaná i neočekávaná realizace taktických prvků protistrany jako je lež, slib, hrozba, upřímné či neupřímné doznání, vliv prostředí. To všechno může přiblížit komplikovanost výslechu a složitost jeho zkoumání (Boukalová, 2012; Čírtková, 2013).

Cílem této kapitoly bylo poskytnout obecný úvod do problematiky výpovědi a výslechu svědků trestných činů, včetně násilných trestných činů, dále představit multidisciplinární kontext, tak abychom se mohli v následujících kapitolách zaměřit na jednotlivé psychologické aspekty formování výpovědi, různé psychologické stránky výslechu a provádění výslechu za účelem následného navržení výzkumu.

2. Psychologie výpovědi

V této kapitole se budeme věnovat výpovědi, psychickým procesům, které ji ovlivňují a jednotlivým fázím utváření výpovědi. Jelikož výpověď nelze považovat za mechanický a zrcadlový odraz vnější objektivní reality, ale pouze za zprostředkovanou formu tohoto odrazu, zkoumáme, které psychické činnosti, stavy a vlastnosti zprostředkovatele (svědka) výpověď ovlivňují. Zaměříme se zde i na psychické procesy, které mají vliv zejména na svědka násilného trestného činu. Jedná se hlavně o emoce, které mají velký vliv na kvalitu a kvantitu získaných informací v průběhu celého procesu vytváření výpovědi (Baddeley, 2017; Flowe et al., 2018).

Podle Matiaška et al. (1968, p. 132) **podstata výpovědi** vypovídajícího závisí na následujících faktorech:

1. *„na smyslovém poznání (čivost a vnímání jevů),*
2. *na zapamatování, podržení a vybavení si vzpomínky (vjemového zážitku),*
3. *na vyjádření vzpomínky, její projekci a reprodukci.“*

Podobně Heretik (2019) popisuje **výpověď jako výkon paměti**, který má fáze vštěpování, podržení či zapominání, vybavení, případně znovupoznání. V každé z těchto fází může být zpracování předmětné informace v paměti ovlivněno dalšími psychologickými proměnnými. Zejména vědomím, myšlením, pozorností a emocemi. A samozřejmě existují velké interindividuální rozdíly v úrovni a struktuře paměti, které lze změřit psychologickými testy.

Z kriminalistického hlediska (Konrád et al., 2021) má **proces formování výpovědi** tyto etapy: získání a zpracování informace, fixace a podržení, vybavení a reprodukování, a nakonec procesní podchycení výpovědi vyslychajícím. Za další etapu může být považována opakovaná výpověď, protože tím, jak si vypovídající snaží vzpomenout na to, co jednou vypovídal, může docházet ke změně ve výpovědi a tím k deformaci získaných informací. Pro vyslychajícího je přínosné seznámit se nejen s jednotlivými psychologickými etapami utváření výpovědi, ale podrobněji i s psychologickými proměnnými, které působí na kvalitu výpovědi.

2.1.Fáze utváření výpovědi

2.1.1 Fáze vnímání a přijímání informací

Proces vzniku výpovědi začíná uspořádáním dat přicházejících z vnějšího světa (vnímáním), výběrem a filtrováním informací pro další zpracování (pozorností). Informace se dále dočasně uchovávají, provádějí se s nimi mentální operace (pracovní paměť) a některé z nich se ukládají v trvalejší podobě pro pozdější znovuvybavení (dlouhodobá paměť). V rámci první fáze utváření výpovědi se soustředíme na **problematiku vnímání a pozornosti**.

Většina lidí si představuje paměť jako videokameru. V případě, že si potřebujeme na něco vzpomenout, jednoduše přetočíme na potřebné místo v minulosti a zjistíme úplný a přesný záznam událostí. Reálně to však není možné, a to ani přibližně. Kapacita člověka pro zpracování informací je omezená. Takže v porovnání s nekonečným množstvím dat, která jsou potenciálně dostupná v daném prostředí (v našem případě by to byly informace z objasňovaného trestného činu), mentální reprezentace světa (vnímané události) jedince jsou relativně mnohem chudší (Sammons & Putwain, 2019). Navíc mnohdy se také stává, že svědek ještě neví, že vnímané informace budou později důležité pro vyšetřování a trestní řízení. Mluvíme zde o **vnímání bezděčném** (Boukalová & Gillernová, 2020). Avšak i za předpokladu, že by se svědek událostem věnoval za optimálních podmínek včetně správného fungování smyslových orgánů, nebude schopen podat úplně objektivní výpověď o tom, co se stalo. To by měl mít vyslyšející na zřeteli. Výpověď tudíž bude subjektivní a bude obsahovat prvky svědkovy interpretace událostí. Lidé jsou **zaujatí ve způsobu, jakým vnímají** a zpracovávají smyslové informace, málokdy si však tyto předsudky uvědomují, protože fungují automaticky a mimo vědomou kontrolu. To, co svědek uvádí, se může výrazně lišit od toho, co se skutečně stalo. Různí lidé se tak mohou lišit ve svých výpovědích o stejné události, i když je jejich záměrem vypovídat pravdivě.

Pozornost je aktivní a selektivní proces. Protože naše kapacita má svoje limity, většinu údajů o lidech a událostech kolem nás jednoduše nezpracujeme. Názorně to ilustruje známý výzkum, při němž přibližně 50 % lidí soustředěných na úkol spočítat basketbalové přihrávky nezaregistruje přítomnost osoby v obleku gorily, která se prochází po obrazovce (Simons & Chabris, 1999). I když lidé vědí, že mohou čekat neočekávanou událost (např. gorilu na basketbalovém zápase), mají tendenci si této události všimnout, ale zároveň nedekují další neočekávané události. Z toho vyplývá, že i když víme, že může dojít k neočekávaným událostem, nezvyšuje to naši schopnost odhalit je (Simons, 2010). Pokud je

pozornost svědka zaměřena na něco jiného, může mu uniknout, že v jeho bezprostřední blízkosti došlo k trestnému činu.

Kvalitu informací v této fázi ovlivňují individuální zvláštnosti vnímání **na straně svědka** a situační proměnné, **objektivní podmínky okolí**, za kterých byla informace vnímána (Boukalová & Gillernová, 2020).

Mezi **individuální proměnné na straně svědka** patří:

- *Funkční schopnosti vnímání.* Zachované nebo změněné – krátkozrakost, barvoslepost, nedoslýchavost.
- *Aktuální fyzický stav.* Např. únava, alkohol.
- *Koncentrace a tenacita pozornosti.* Svědek přímý versus nepřímý. Zaměření pozornosti závisí také na zájmech, motivech a hodnotách jedince.
- *Věk.* Starší lidé si pamatují hůře. (Memon, 2003).
- *Subjektivní význam vnímaného děje a vztah k události.*
- *Momentální emoce.* Např. úzkost, strach.
- *Postoje a zájmy osobnosti.* Např. stereotypy (Heretik, 2019).
- *Očekávání.* Lidé často vidí, co vidět chtějí.
- *Motivace.*
- *Profesionální zaměření.*
- *Psychické poruchy.*

Mezi **situační proměnné** spadá:

- *Fyzikální podmínky pro vnímání.* Světlo, vzdálenost.
- *Čas.* Např. rychlý průběh děje, neohraničený časový interval.
- *Jakákoliv jiná charakteristika daného prostředí.* Např. příliš mnoho lidí. Vysoká percepční zátěž snižuje přesnost paměti tím, že hůře zpracovává distraktory a zvyšuje nepozornost vůči neočekávaným podnětům. Tím se zhoršuje identifikace očitých svědků, protože jsou zpracovány pouze centrální stimuly a ne periferní (Greene et al., 2017).

Obzvláště bychom však měli zdůraznit **emoce** jakožto velmi důležitou proměnnou ovlivňující vnímání svědka násilného trestního činu. Jedná se o subjektivní proměnnou na straně svědka, která ale spočívá ve způsobu, jak svědek reaguje na okolí. Míra násilí a tedy stresu, která je vyšší právě u násilných trestních činů, zabraňuje komplexnímu vnímání a

svědek je schopen reprodukovat méně detailů. Např. v situaci, kdy je pachatel ozbrojený, svědek zaměří pozornost směrem k zbrani a kapacita jeho vnímání výrazně klesá, dokonce i vůči vzhledu násilníka (Sammons & Putwain, 2018). Tento jev, známý jako *weapon focus effect* (Loftus et al., 1987) vytváří tzv. tunelové vidění, kdy dochází pod vlivem hrozby nebezpečí a násilí k zúžení apercepčního pole a svědek tak nevnímá periferní podněty. Potvrdila se také větší náchylnost svědka k dezinformačním zásahům do paměti během situace, kde se zbraň objevuje (Saunders, 2009; Ikier, 2022).

Negativní zážitky, které jsou emocionálně vyhocené mohou být původem pro vzpomínky nazývané jako flashbulb memory (velice živé a detailní vzpomínky) (Hirst & Phelps, 2016). Je nutné však poznamenat, že **vzpomínky na traumatickou událost**, i když se mohou jevit jako velmi živé a přesné, podléhají stejným kognitivním procesům jako běžné vzpomínky (Crespo & Fernández-lansac, 2016), takže vyšetřovatel by neměl předpokládat získání detailnější výpovědi, než běžně.

2.1.2 Fáze vštěpování, uchovávání a zapomínání

Vštěpování (kódování) rozumíme transformaci sensorických vstupů do pochopitelných a uložitelných mentálních reprezentací paměti, které lze v případě potřeby použít (Baldassano et al., 2017; Plháková, 2010). Retence je aktivní proces **podržení a uchovávání** zakódované vzpomínky v paměti po určitou dobu, během které dochází k třídění, zpracovávání a zároveň zapomínání. Dle Ebbinghausovy křivky spontánního zapomínání věci zapomínáme nejdříve velmi rychle po vštěpení, ale poté křivka klesá pozvolna (Plháková, 2010). Skutečnost, že vnímání je selektivní, znamená, že v lidských vzpomínkách jsou nevyhnutelné mezery – tzv. memory gaps a my tyto mezery vyplňujeme svými dosavadními znalostmi (Bartlett, 1932, Kleider et al., 2008) a zkušenostmi (Brewer & Treyens, 1981). Dle Bartletta si pamatujeme více smysluplné obsahy, ovlivňují nás kulturní a sociální faktory, lépe si pamatujeme věci, které zapadají do našich stávajících znalostí (neboli schémat). Z Bartlettových pokusů vyplynulo, že reprodukováný příběh byl vždy kratší (zapomínání), logičtější a více vyhovoval pohledu daného člověka na svět (pozměnění vzpomínky). Pokud je informace nová nebo složitá a zároveň nezapadá do aktuálních schémat, bývá zkrácena nebo zapomenuta. To může vést ke vzniku vzpomínek, které se výrazně liší od toho, čeho byla osoba skutečně svědkem. Osoba si však žádnou změnu neuvědomuje. O tom, zda se původní vzpomínka zcela ztratila, nebo stále někde v paměti existuje, se vedou velké diskuse tzv. paměťové války (Loftus, 2019).

U dlouhého časového odstupu výsledku od předmětné události musíme počítat i s přirozeným zapomináním. Na kvalitu uchování vzpomínky má vliv nejen časové období mezi vštěpením a vybavením, ale i působení vnějších okolností, případně zásahů do obsahu vzpomínky.

Emoce během kódování a uchovávání mohou mít úplně jiný rozměr. K emocionálnímu zkreslení dochází i tehdy, pokud svědek sám není součástí události, ale událost v něm nějaké emoce spouští, např. dítě jako oběť (Boukalová & Gillernová, 2020). Zang et al. (2021) zjistil, že lidé jsou náchylnější k falešným vzpomínkám, když vidí negativní scénu než pozitivní. Emoční ladění scény má vliv, jejich vlastní nálada však vůbec ne. Právě proto může u násilných trestných činů, které jsou nepochybně emočně nabitými událostmi, docházet k různým změnám kódování vzpomínek ať už pozitivně nebo negativně.

2.1.3 Fáze vybavení a znovupoznání

Jedná se o aktualizaci paměťové stopy při výsledku, rekognici či rekonstrukci. Mezi důležité psychologické faktory zde patří procesní pozice vypovídajícího – jeho aktualizovaná role (svědek, poškozený, obviněný), jeho volní vlastnosti (motivace a ochota vypovídat), složitost vybavovaného materiálu vzhledem ke kognitivním schopnostem a aktuálnímu emočnímu stavu vypovídajícího. Speciální postavení má epizodická paměť, která vyjadřuje kompetenci reprodukovat dějovou posloupnost konkrétní události. Epizodická paměť, schopnost vybavovat si konkrétní události a oddělovat je od jiných, obecnějších vzpomínek, je nejzranitelnějším typem paměti, který mezi prvními podléhá jak poškození mozku, tak potenciální manipulaci vedoucí k falešným vzpomínkám (Baddeley, 2022). Je měřitelná Wechslerovými škály, včetně tendence ke konfabulační produkci pro zaplnění paměťových mezer. Schopnost verbalizace při výsledku má také důležitý vliv, neboť při její nízké úrovni může docházet k problému převedení vzpomínky do slovních vyjádření (Heretik et al., 2019).

Pro každodenní vzpomínání není nutné zcela přesné a detailní vybavování. Také je možné bez obav říct, že si něco nepamatujeme, aniž bychom byli nuceni k vytváření potenciálně chybné odpovědi. Pokud jsou však detaily důležité, jak tomu často bývá u očitých svědeckv, může se rekonstrukční paměť stát problémem. Ve forezních situacích je velký tlak na přesné znovuvybavování. Pokud má svědek mezery v paměti, může se cítit, že je tlačěn k tomu, aby poskytl ucelený příběh, a mezery pak může vyplnit nápaditou rekonstrukcí založenou na tom, co by obvykle očekával, nebo na informacích převzatých dodatečně ze

zpráv v médiích nebo navržených vyslychajícím. Vzhledem k automatické povaze většiny kognitivních procesů si ani nemusí být vědom, že poskytuje nepřesné informace. Ve skutečnosti si může být svojí vzpomínkou docela jistý.

Vedle emocionálního působení předmětné vyšetřované situace, zážitku, který z jedince vytvořil svědka násilného trestného činu, nelze opomenout samotné emocionální působení výslechu. Vliv výslechového stresu, který je dán zejména osobností vyslychaného, může vést až k poruchám paměti nebo uzamčení paměti, kdy si vyslychaný nedokáže vzpomenout na věci, na které by si za jiných běžných okolností vzpomněl (Čírtková, 2013).

V této kapitole jsme se věnovali jednotlivým psychologickým aspektům utváření výpovědi včetně popisu vlivu emocí na vnímání, kódování a reprodukci. Na těchto základech bude následně postaven výzkum navržený v empirické části této práce, který se bude věnovat svědkům, kteří prožili emočně náročnou situaci a díky ní si možná pamatují jen část informací, zpravidla v centrální části vnímané situace. Proponovaný výzkum by mohl mít potenciálně přínosný dopad na získávání zapamatovaných informací, jejich kvalitu a kvantitu včetně získávání periferních informací.

3. Psychologické stránky výsledku

Z pohledu forenzní psychologie je svědecká výpověď produktem určité zvláštní formy interpersonálního jednání – výsledku, který objasňuje psychologické souvislosti dění mezi vyslychajícím a vyslychaným (Čírtková, 2013).

V této kapitole autorka by chtěla popsat psychologické **zákonitosti, které mají vliv na výsledkovou situaci**. Jejich poznání a uvědomělá interpretace mohou přispět k zefektivnění výsledku, jakožto informačně a obsahově složitého úkonu. Jedná se o **tři navzájem spjaté stránky mezilidské interakce** (Čírtková, 2013):

1. *Percepční stránka (interpersonální percepce),*
2. *Komunikační stránka, která je nejvíce uvědomovaná,*
3. *Interakční stránka, procesy vzájemného působení a ovlivňování účastníků.*

3.1 Interpersonální percepce ve výsledku

Interpersonální percepce se zaměřuje na to, jak se lidé navzájem vnímají, jaké soudy si o sobě vytvářejí a podle jakých pravidel při tom postupují. Je vždy individuální a subjektivní. Pravidla, dle kterých přisuzujeme vnímaným věcem určitý význam, si neuvědomujeme, je to okamžitá, bezprostřední, nepromyšlená reakce (Čírtková, 2013) a lidé si je neradi připouštějí (Heretik, 2019). Výsledkovou situaci nevyjímaje.

Procesy interpersonální percepce, které podle Heretika (2019) mohou být ve výsledku nejčastějším zdrojem chyb, jsou následující:

- *Haló efekt.* Na utváření prvního dojmu mají vliv určité rysy, které u vyslychané osoby dominují – centrální rysy. Tzv. přecenění prvního dojmu. Vzniká velmi rychle, ale ovlivňuje nás dlouho.
- *Chyba posledního dojmu.* Zejména negativní emoce na konci jedné výsledkové situace mohou ovlivnit další vzájemnou komunikaci.
- *Kognitivní rámeček.* Myšlenkové postupy, které urychlují proces poznávání tím, že čerpají ze zkušenosti dotyčného jedince. Podle Čírtkové (2013) se projevují hlavně u vyšetřovatelů, kteří se po delší dobu specializují na vyšetřování jednoho druhu trestné činnosti. Opakovaná zkušenost vytváří mimovolnou fixaci, která při výsledku často vede k správným úsudkům, ale zároveň tím mohou uniknout informace, které do tohoto nezapadají.

- *Sociální stereotypy*. Mohou dosahovat až stupně iracionálních předsudků (Čírtková, 2013). Cíleny jsou zejména menšiny ve společnosti: etnické, národnostní, náboženské, sexuální a rasové (Heretik, 2019). Existují však stereotypy různého druhu – stereotypy o ženách a mužích, stereotypy o chování obětí znásilnění, přeapadení nebo stereotypy o chování pachatelů (Výrost & Slaměník, 1997).
- *Přenos a protipřenos* vychází z psychoanalytické psychoterapeutické praxe. Týká se i dalších, většinou asymetrických vztahů (původně terapeut a pacient, zde vyslyšající a vyslyšchaný). Přenos je přenášení nevědomých vzorců, vztahů a emocí z minulosti (zejména dětství) na autoritu. Vyslyšchaný tak vyslyšajícímu připisuje kvality, které patřily postavě z minulosti, a zároveň k němu prožívá pocity spojené s touto osobou. Protipřenos zažívá v tomto vztahu autorita. Ve výsledku to mohou být situace, kdy vyslyšající nevědomě pouští do výsledku vlastní, často potlačované problémy (Čírtková, 2013; Gabbard, 2005).

Je nutné zmínit, že k výše uvedeným procesům dochází nezdřídka i u zkušeného vyšetřovatele. I když se tyto přirozené chyby interpersonální percepce týkají obou stran, jsou nežádoucí u výsledku a je na vyslyšajícím, aby celý proces výsledku profesně hlídal a kontroloval. Pro zvýšení způsobilosti vyslyšajícího předcházet těmto zdrojům zkreslení je kladen důraz na význam sebepoznání, důležitost empatie a trénink asertivity (Heretik, 2019). Čírtková (2013) doplňuje tyto postupy o záměrnou a vědomou kontrolu výsledků interpersonální percepce u konkrétních výsledcích, revizi vnitřních postojů k výsledku a výsledného dojmu o vyslyšchaném. K objektivnímu poznání vyslyšchaného přispívají informace ze spisu získané a přichystané v rámci přípravy na výsledek.

3.2 Komunikace ve výsledku

Jde o nejdůležitější stránku výsledku, která je nositelem kontaktu i atmosféry výsledku. Člení se podle Čírtkové (2013) na **verbální** (řeč), **paraverbální** (tón vyjadřování) a **nonverbální** (ostatní specifické výrazové prostředky). Vyslyšající je nucen při každém výsledku kontrolovat své vlastní projevy a současně správně vnímat verbální a nonverbální aktivity vyslyšchaného.

V rámci mezilidské komunikace rozlišujeme z hlediska účelu a funkce celkem pět komunikačních stylů. Plaňava (2005) uvádí konvenční, konverzační, operativní, vyjednávací a osobní (až intimní) styl. Kdybychom komunikaci ve výsledkové situaci měli zařadit mezi výše uvedené, zvolíme **operativní komunikační styl**. Jedná se o styl

asymetrický, typický komplementárností rolí, kde role, pozice a kompetence vyslýchaného a vyslychajícího jsou přesně dané.

Obecnou podmínkou komunikace je navázání a udržení kontaktu mezi účastníky v průběhu komunikačního procesu. V případě, že „*vyslychaný nepochopí obsah poučení (jako obligatorní náležitosti každého výslechu, vymezující práva a povinnosti vyslychaného v daném procesním postavení), případně mu přisoudí díky neverbálním projevům vyslychajícího jiný smysl, projeví se to v jeho ochotě vypovídat*“ (Spurný, 2003, s. 90).

3.2.1 Verbální komunikace

Verbální komunikace zahrnuje jak obsahovou stránku řečového projevu (co se sděluje), tak formální stránku (jakým způsobem se určitý obsah sděluje). Formální, způsobová stránka se také nazývá paraverbální komunikace nebo paralingvistika (Čírtková, 2013).

O verbální komunikaci ve výslechové situaci se zajímá hlavně kriminalistická taktika. Řeší jednotlivé „*základní taktické postupy (navázání kontaktu, analýza výpovědi v průběhu výslechu, pomoc při vybavování a reprodukci líčených událostí, motivování k pravdivé výpovědi) a postupy zvláštní (např. využití stavu emocionálního napětí, stimulace kladných vlastností vyslychaného)*“ (Čírtková, 2013, s. 314). Jednotlivým fázím výslechu a taktickým postupům se budeme věnovat více v kapitole čtyři.

3.2.2 Neverbální komunikace

Podle Čírtkové (2009) jsou neverbální projevy vyslychaného významným zdrojem informací ve výslechové situaci a zároveň pro vyšetřovatele **plní čtyři důležité funkce:**

1. *Neverbální projevy přesněji než verbální vypovídají o vzájemném vztahu jednajících osob.* Pro vyšetřovatele je významné určení povahy vztahu mezi vyslychanou osobou a dalšími osobami, např. spolu/pachatelem, osobou blízkou apod. Nemusí se jednat pouze o výslechovou situaci, ale i o konfrontaci, či jiný druh kontaktu.
2. *Neverbální projevy nám dávají důležité informace o aktuálním emocionálním stavu.*
3. *Neverbální signály doplňují, upřesňují, případně nahrazují verbální sdělení.* Velmi nápomocné jsou při orientačním odhadu věrohodnosti vyslychaného. Obvykle ta stejná osoba má při pravdivé výpovědi jinou řeč těla než při lži.

4. *Lze je využít k ovlivňování a řízení výslechu.* Vyslýchající může výrazně spolupůsobit na utváření atmosféry výslechu, jinak např. k oběti než k pachateli.

Základním předpokladem použití neverbální komunikace ve výslechu je, že člověk se prakticky nedokáže natolik kontrolovat, aby reguloval a zakryl všechny neverbální projevy. Buď zakryje prožívaný stav nebo předstírá neprožívaný stav. Z tohoto pohledu je obzvlášť důležitý vůbec první výslech osoby ve věci. Z důvodu omezené percepční a intelektové kapacity vnímat vše naráz a v plném rozsahu je v průběhu výslechu téměř nepostradatelné použít záznamovou techniku a následně poté interpretovat celkový projev vyslychané osoby. V současné době výslechové místnosti umožňují psychologickou podporu vyslychajícího za pomoci okamžité interpretace a rozboru projevů vyslychaného už v průběhu výslechu. Tento postup se využívá také při posuzování věrohodnosti výpovědi, kdy se posuzuje všechno komplexně – verbální a neverbální projevy nejen v průběhu výslechu, ale v celém vyšetřovacím procesu (Čírtková, 2013).

Níže je popsán **výběr složek nonverbální komunikace**, které mohou souviset s výslechovou situací:

- *Mimika.* Obličej je obecně považován za nejcitlivější indikátor lidských emocí. Prostřednictvím výrazů obličeje lze zjistit aktuální duševní a emocionální stav, ale i dlouhodobé emoční nastavení. Zcela mimořádnou roli plní v mezilidské komunikaci úsměv, který usnadňuje formování kontaktu, navozuje přátelskou atmosféru a současně oslabuje u vyslychaného nepřátelské postoje. K základním výrazům, které je možné s velkou přesností zjistit, patří: štěstí, překvapení, strach, zloba, smutek, spokojenost, zájem. Dále obecněji stav ne/příjemný, aktivní a pasivní, slabý a silný, pravý a předstíraný, ne/očekávaný. Zároveň však Čírtková (2013) upozorňuje na možnost maskování emocí. Dle jejího názoru předstírání výrazu obličeje však nikdy nepůsobí opravdově, emoce se do výrazu promítne, i když se jí snaží dotyčný člověk skrýt. Naproti tomu závěry Paula Ekmana (2015) sdělují, že nic není tak zcela jednoznačné. U poloviny účastníků jeho výzkumů nebyla tato skrývaná emoce vůbec zaznamenána.
- *Pohledy.* Sleduje se, na co se osoba dívá, délka pohledu, četnost, pořadí a suma pohledů, průměr zornice. Delší dobu se díváme na známé osoby než na neznámé. Pohled trvajícím bez přestání po delší dobu, je pro nás nepříjemný. Ve výslechové

situaci, když jsou lidé v soupeřivém vztahu, vede takový pohled k projevům neklidu, vzrušení a agresivity.

- *Tělesná blízkost (proxemika)* a osobní prostor. Horizontální (vzdálenost či blízkost) i vertikální (např. naklánění z výšky) proxemika slouží ve výslechové situaci především k taktickým účelům. V souladu s etickými principy lze zasahováním do osobních zón člověka (jejichž hranice jsou individuální) navodit psychické napětí a úzkost, které potencionálně ztěžují lživou komunikaci svědka.
- *Gestikulace a tělesné pohyby (kinezika)* jsou přirozené a bezděčné. Jsou projevem aktuálního emočního stavu a také temperamentu, zejména způsob jejich použití, intenzita a rozmanitost. Významným indikátorem je celkový obraz pohybové činnosti, zejména pak změny pohybové činnosti vyslychaného v závislosti na průběhu výslechu. Je možné předpokládat, že se bude pohybová činnost zvyšovat v závislosti na rostoucím napětí a úzkosti (Čírtková, 2013; Heretik, 2019).
- *Tělesný postoj (postura)*. Držení těla a vzájemná konfigurace všech jeho částí je rovněž určitým ukazatelem psychického stavu člověka. Z hlediska tělesných postojů se dá posoudit kvalita interakce mezi dvěma osobami. To, v jaké poloze máme během komunikace ruce (zkřížené na prsou, na stole či v bok) nebo nohy, či pod jakým úhlem máme nakloněný trup, do jisté míry vyjadřuje míru shody nebo neshody mezi partnery v komunikaci (Čírtková, 2013).

3.3 Interakce ve výslechové situaci

Interakcí se rozumí vzájemné působení a ovlivňování stran psychologickými prostředky na základě probíhající výměny verbálních i neverbálních informací, vše za účelem uskutečnění záměru, který vzájemný kontakt vyvolal (Čírtková, 2013). Interakční stránka staví do popředí postupy, jaké soupeři zvolí pro vzájemné ovlivňování nebo jakou použijí taktiku.

Mezi vyslychaným a vyslychajícím vzniká během výslechu „*situačně podmíněná vzájemná sociální závislost*“ (Spurný, 2010, s. 99). Na jedné straně stojí potřeba vyslychajícího získat právně relevantní informace od vyslychaného, kterého může během výslechové interakce ovlivňovat pomocí právních, kriminalistických a psychologických postupů. Na straně druhé je právo (případně povinnost) vyslychaného vyslychajícímu informace ne/poskytovat včetně strpení sankcí za porušení této povinnosti a odmítání oprávněných požadavků vyslychajícího.

Významným faktorem ve vztahu vyšetřovatele a vyslychané osoby je jejich **vzájemné asymetrické postavení** právem podporované, ze kterého vyplývá určitá moc směrem k vyšetřovateli. Každý účastník trestního řízení má práva a povinnosti, která jsou přesně vymezená trestním řádem. Role vyšetřovatele je jasně stanovena, je to profesionál, který disponuje značnou pravomocí a také odpovědností. Ku příkladu vyšetřovatel může v nezbytné míře pokládat vyslychané osoby otázky směřující do intimní oblasti, pátrat v soukromí a okolí dané osoby, dokonce omezit obviněnou osobu na svobodě. Je vůdčím prvkem, jak ve výslechové situaci, tak v celém vyšetřování i v dalších procesních úkonech. Role vyslychaného je daná, ale může se i měnit vzhledem k okolnostem, jeho motivaci, ochotě spolupracovat a poskytovat informace. Tím se mění i jeho procesní postavení, tedy jestli je svědkem, poškozeným či obviněným, a to v průběhu celého řízení. Ale i vyslychaná osoba má možnost ovlivnit interakci a výslech. Především v situaci důkazní nouze moc na straně vyslychaného spočívá ve vlastnictví informací o předmětu výslechu, které může poskytnout či naopak zadržet dle momentální ochoty spolupracovat. Ve výsledku předpokládaná role a její naplnění se vždy nakonec odvíjí od konkrétního případu, od osobnostních predispozic a zkušeností každého jednotlivého účastníka (i vyšetřovatele) (Boukalová, 2012).

Dalším důležitým faktorem interakce jsou **specifické podmínky ve vyšetřování**, a tím i ve výslechové situaci (Boukalová, 2007):

- *Materiální podmínky.* Prostředí a zařízení výslechových místností včetně technického a taktického vybavení pro zaznamenávání a komunikaci.
- *Fáze vyšetřování.* V každé fázi se liší množství informací potřebných pro objasnění. Od této skutečnosti se odvíjí postup a taktika aktuálního vyšetřování. Taktéž se ale může měnit role účastníka a jeho přístup k vyšetřování, ať už pozitivně či negativně.
- *Procesní postavení vyslychané osoby.* Pro motivaci a ochotu spolupracovat je směrodatné, jaké postavení má daná osoba. Je zřejmé, že jinak se bude chovat poškozený, svědek, pachatel nebo recidivista. Toto postavení se také s postupujícím vyšetřováním může měnit, ať už s pomocí vyslychané osoby či bez.
- *Množství a kvalita informací z jiných zdrojů.* Jedná se o důkazy, které mohou doplnit skutečnosti potřebné pro objasnění předmětu vyšetřování, např. výpovědi dalších osob, ohledání místa činu, domovní prohlídka, znalecké posudky, listiny apod. Ve výslechové interakci slouží pro vysvětlení motivace a ověření

věrohodnosti. Pokud jde o informace o osobnosti vyslychané osoby získané zprostředkovaně, je nutné je brát orientačně a pro zvýšení výpovědní hodnoty je následně propojit s dotazováním a pozorováním při výslechu (Spurný, 2010).

- *Typ úkonu.* Každý úkon má svá specifika týkající se situace, prostředí či výměnu informací. Pro vyšetřovatele je nejnáročnější výslech, a to tím, že bývá zařazován jako první, kdy ještě nemusí být úplně jasné, co se přesně stalo, zato situace může být hodně emočně nabitá. I když je výslech nejčastějším a tím i nejběžnějším úkonem, vůbec to neznamená, že není náročný. Dalším úkonem z hlediska náročnosti je uváděná rekonstrukce.

V této kapitole jsme se věnovali jednotlivým psychologickým stránkám výslechu. Dle názoru autorky výše popsané informace prokazují, že výslech je mimořádně komplikovanou a komplexní situací z pohledu mezilidské interakce, která obzvlášť ve vypjatých emočních situacích může mít svá úskalí a dopady na vnímání a podávání informací na obou stranách, tedy jak na straně vyslychaného, tak i na straně vyslychajícího. Ve výzkumu by autorka chtěla navrhnout model výslechové metody, který by mohl mít přínos právě v těchto vypjatých situacích.

4. Provádění výslechu

Výslech je nejčastějším vyšetřovacím úkonem, má významné postavení v rámci ostatních vyšetřovacích úkonů a je nenahraditelným zdrojem informací (Čírtková, 2013). Forezní psychologie pohlíží na výslech jako „*speciální druh polostrukturovaného interview*“ (Heretik, 2019, s. 101). Cíl tohoto rozhovoru je totiž daný – dosažení výpovědi, pokud možno úplné a pravdivé. Ale metody a prostředky, jak tohoto cíle dosáhnout, přesně stanoveny nejsou, jsou vždy závislé od konkrétního případu. V kriminalistické praxi se využívají základní taktické metody svědeckého výslechu, přičemž každé stádium výslechu disponuje příslušnými taktikami a doporučeními.

Jednotlivé etapy výslechu jsou:

- příprava výslechu,
- úvodní fáze výslechu,
- fáze monologu a
- fáze kladení otázek (fáze dialogu).

Fáze dialogu zahrnuje jednak jednotlivé techniky vedení rozhovoru, ale také zvláštní strategii vyvinutou pro výslechovou praxi – kognitivní interview. Vzhledem k tématu této práce se budeme zabývat především psychologickými aspekty těchto etap.

Vyšetřovatelé sami považují výslech za všeobecně velmi náročný. Důvod je ten, že bývá zařazován jako první, a proto se mohou projevit někdy komplikované a nečekané situace (Boukalová, 2012).

4.1. Příprava výslechu

Příprava výslechu se dělí a je založena zejména na

- přípravě obsahové,
- dále organizační a materiální (Konrád et al., 2021).

Kriminalisté dělí **obsahovou přípravu** do dvou relativně samostatných fází: analytické a syntetické.

Analytická fáze obsahové přípravy je z hlediska forezní psychologie nejdůležitější etapou přípravy. Cílem této fáze je ujasnit si, jaké informace a okolnosti týkající se objasňované události je nutné výslechem zjistit, ověřit nebo objasnit. Zahrnuje analýzu dosud

shromážděných materiálů, analýzu osobnosti vyslychaného a v neposlední řadě sebereflexi vyslychajícího, jeho schopnost vést konkrétní výsledek.

Pokud vyslychající provádí **analýzu dosud získaných materiálů**, uskutečňuje fakticky induktivní proces. Indukce je jedním ze základních typů usuzování, při němž procesem generalizace a následnou abstrakcí nachází vyšetřovatel v zjištěných faktech souvislosti a vztahy. Díky tomu si může udělat určité závěry o tom, co vyslychaný jedinec mohl a musel vnímat, případně co vnímat nemohl, a tím si vytvořit jakési schéma o průběhu výslechu. Pakliže najde mezi shromážděnými materiály nějaké rozpory, může se na ně během výslechu zaměřit a odstranit je (Čírtková, 2013; Plháková, 2010).

Vyslychající si v přípravné fázi výslechu musí udělat **předběžný úsudek o osobnosti vyslychaného**. Nejlepší je získat před výslechem co největší množství informací. Cílem této analýzy je reálné předvídaní chování vyslychaného v průběhu výslechu a následné vytyčení taktických záměrů a postupů, pomocí nichž se vyslychající pokusí získat pravdivou a úplnou výpověď. Vychází přitom z materiálů o vyslychaném jedinci, které má k dispozici a může hned identifikovat např. zvlášť zranitelnou oběť, cizince, neslyšícího, recidivistu (Konrád et al., 2021). Dále se vyslychající seznamuje se základními osobními daty vyslychaného svědka. Jak uvádí Matíásek et al. (1966), tento postup má v procesu poznávání vyslychaného úlohu diferenciacce jedince podle vnějších a formálních znaků. Mezi osobní data řadíme také informace o postavení a fungování v zaměstnání a rodině. Tyto dva údaje o osobě jsou nositeli cenných psychologických informací, jež umožňují zvolit vhodnou taktiku výslechu. Zaměstnání a postavení má pro sociální situaci člověka nezanedbatelnou roli. Svou vypovídací hodnotu mají předchozí trestní stíhání a pobyty vyslychané osoby na psychiatrických léčebnách. Poslední téma je pro mnohé velmi citlivé, a je proto příhodné, aby k němu vyslychající přistupoval opatrně. Podobně jako při psychologickém vyšetření, musí-li se psycholog zeptat na nějaké ožehavé a citlivé téma, musí postupovat s velkou dávkou respektu. Jestliže nezvolí správnou taktiku tázání se, může u jedince vyvolat tak silnou reakci odmítnutí, že může dojít až k přerušení kontaktu.

Z třetí kapitoly víme, že proces odhadu osobnosti je velice ošidný a může vést k mnohým zkreslením. Forenzní a sociální psychologové proto nehovoří o rozpoznání osobnosti vyslychaného, nýbrž spíše o formování dojmů či o interpersonální percepci, jejímž výsledkem je orientační odhad osobnosti vyslychaného (Čírtková, 2013; Musil et al., 2004).

Během **syntetické fáze** obsahové přípravy se musí stanovit především faktická stránka výsledku. Pro kriminalisty je vrcholem přípravy výsledku. Dělí se na obecnou a zvláštní fázi. Obecná etapa spočívá ve stanovení formy výsledku z hlediska procesního postavení vyslychaného. Určuje se předmět, cíl, čas a místo výsledku, zvažuje se způsob zajištění vyslychané osoby a volby taktických postupů vedení výsledku. Ve zvláštní části syntetické fáze se stanovuje samotný plán výsledku, který v závislosti na složitosti případu může, ale nemusí mít písemnou podobu (Musil et al., 2004).

V rámci **organizačně-materiální přípravy** je třeba promyslet zajištění vhodného výsledkového prostředí, technického zajištění včetně prostředků dokumentace výpovědi a přítomnosti možných, případně nutných účastníků výsledku (Konrád et al., 2021).

4.2 Jednotlivé fáze výsledku

4.2.1 Úvodní stádium – formování psychologického kontaktu

Při úvodním stádiu výsledku je nutné zajistit všechny zákonné náležitosti. Ověřuje se totožnost vyslychané osoby, která je dále poučena o právech a povinnostech podle jejího procesního postavení a seznámena s předmětem a důvodem výsledku. Dále se zjišťuje vztah této osoby k projednávané věci, k ostatním účastníkům. Navázání pracovního kontaktu začíná již vhodným způsobem předvolání vyslychaného. Nejdůležitějším úkolem této fáze je navázání psychologického kontaktu (Musil et al., 2004). Jedná se o cílené působení vyslychajícího policisty na svědka takovým způsobem, aby navodil příjemnou atmosféru pro specifickou situaci výsledku. Cílem je, aby svědek byl motivovaný ke spolupráci a měl zájem vypovídat úplně a pravdivě. Základní strategií je umění nespěchat a být zaujat člověkem, který s námi přichází do kontaktu (Boukalová et al., 2006). Účelem je vedle dobrého pracovního vztahu také doplnění poznatků o vyslychaném a jeho osobnosti se záměrem provést případné změny a upřesnění v plánu výsledku (Konrád et al., 2021).

4.2.2 Stádium souvislého líčení

Druhé stádium výsledku volně navazuje na úvodní fázi, při čemž popud k této změně obvykle dává vyslychající. Spočívá v tom, že je vyslychaná osoba vyzvána, aby volně vypověděla, co vnímala, co si pamatuje, co považuje za důležité, případně co vnímala sama svými smysly nebo se dozvěděla od někoho jiného. Jedná se o spontánní výpověď vyslychaného, která by neměla být přerušovaná, pokud neodbočuje od předmětu výsledku. Vyslychaný může být také vyzván, aby nějaké okolnosti blíže popsal, podrobněji vylíčil podmínky vnímání, uvedl zdroje svých informací nebo v případě, že je jeho výpověď příliš

rozsáhlá, aby vypovídal v časovém sledu tak, jak událost probíhala (Musil et al., 2004). Taktickou výhodou pro vyslychajícího je v tomto stadiu výslechu to, že souvislé líčení vede vyslychanou osobu i ke sdělení toho, co by v rámci konkrétní položené otázky neodpověděla.

Vyšetřovatel si v průběhu monologu vyslychaného tvoří představu o jeho osobnosti, inteligenci, schopnostech (vnímat a zapamatovat si), a postupně také o jeho věrohodnosti. Vyšetřovatel souvislé líčení průběžně analyzuje: porovnává s jinými důkazy, zjišťuje rozpory a neúplnosti ve výpovědi, získává informace od vyslychaného, které mu nemají nebo neměly by být známy (Boukalová et al., 2006). Z taktického hlediska je podstatné, aby vyšetřovatel do souvislého líčení vůbec nezasahoval, i když je výpověď zjevně nepravdivá. Může nastat varianta, že se vyslychaná osoba sama zaplete do svých vykonstruovaných polopравd, nebo že se vyšetřovatel dozví nové detaily, které mu před tím z nějakého důvodu unikly.

4.2.3 Stádium kladení otázek – analýza výpovědi v průběhu výslechu

Vést správně profesionální rozhovor je umění. V psychologii je metoda vedení rozhovoru považována za nejobtížnější diagnostický postup, ne jinak je tomu v kriminalistické praxi. Právě k této fázi totiž patří taktické a psychologické působení, které napomáhá k překonávání subjektivních obtíží při reprodukci nebo přímo působí na lživě vypovídající osobu (Musil et al., 2004). Dobré zvládnutí těchto základních taktik umožňuje vyslychajícímu udržet psychologický kontakt.

Toto stádium je pojímáno jako stádium dialogu, které spočívá v kladení otázek a získávání odpovědí na ně. Obecným pravidlem při kladení otázek je, že se ptáme způsobem, který implicitně znemožňuje odpovědi ano-ne. Vyšetřovatel by měl tudíž formulovat své otázky tak, aby vyslychaného podněcovaly k co nejobširnějším odpovědím, a používat **otevřené otázky**. Těmto typům otázek se také říká rozvíjející, neboť slouží k tomu, aby se svědek více rozpovídal. Pro výslechovou situaci je tento typ otázek velmi žádoucí. Otázky, které žádoucí nejsou a jsou dokonce zakázané podle trestního řádu, jsou **otázky sugestivní**, protože vedou ke zkreslení výpovědi svědka. Jedná se o zvláštní typ uzavřených otázek, na které by si vyslychající měl dát obzvlášť pozor. Obsahují totiž v sobě již předem daný výběr možností nebo předem daný pohled na určitou skutečnost, které vyslychanému vnucujeme.⁵

⁵ § 101 odst.3 trestního řádu k sugestivním otázkám říká: Svědkovi nesmějí být kladeny otázky, v nichž by byly obsaženy klamavé a nepravdivé okolnosti nebo okolnosti, které se mají zjistit teprve z jeho výpovědi.

Pokud je však vyslýchaná osoba málomluvná (např. z důvodu snížené rozumové schopnosti), **uzavřené otázky** se mohou použít. Je však nutné tyto otázky zaprotokolovat, aby soudce následně mohl posoudit, jestli nedošlo k vlivu sugesce na vyslýchaného. Ve výjimečných případech je možné použít i sugestivní otázky, jedná se o případy ověřování věrohodnosti, kdy se vyšetřovatel snaží vyslýchaného vyprovokovat k reakci, kterou by mohly být odhaleny nové, dosud zamlčované, nápomocné informace (Boukalová et al., 2006).

Dalšími typy otázek jsou **otázky alternativní**, kdy se dává na výběr z více alternativ např. u lidí se sníženými rozumovými schopnostmi, dále **otázky kontrolní**, které se používají k navrácení vyslýchaného k hlavnímu tématu výslechu, a nakonec **otázky testovací** – podskupina kontrolních otázek, které slouží k zjištění náchylnosti k sugesci, a ověřují, jestli vyslýchaný vypovídá pravdivě a jestli má dispozici k dobrému, použitelnému odhadu např. vzdálenosti, rychlosti a času (Boukalová et al., 2006).

Podle Matiaška et al. (1968) jsou také jednou z významných otázek forenzní psychologie svědecké odhady. Odhad není popis faktů, který se očekává od vyslýchaného při normální svědecké výpovědi, je to úsudek založený na individuální schopnosti odhadovat. „*Vychází ze smyslových dat s ohledem na jejich vzájemný prostorový či časový vztah*“ (Matiašek et al., 1968, p. 144). K prověrce věrohodnosti svědkova odhadu je možné použít vyšetřovací pokus, který by se měl konat za přibližně stejných podmínek, ve kterých svědek skutečnost vnímal.

4.3. Taktika výslechu

Taktikou výslechu se rozumí tvůrčí proces založený na výběru a použití vhodných taktických postupů, pomocí kterých se dosahuje cíle výslechu v konkrétní výslechové situaci.

Za základní taktické postupy považujeme (Konrád et al., 2021):

- *Formování psychologického kontaktu.* Pro efektivní výslech je důležitost této taktiky nezpochybnitelná. Vedle dosažení pravdivé a úplné výpovědi lze pomocí vhodného psychologického působení vyvolat nebo posílit zájem o spolupráci či odstranit nechuť vypovídat. Navázáním pevného a kvalitního psychologického kontaktu dokonce lze přehlédnout jiné taktické nedostatky ve vedení výslechu.

- *Analýza výpovědi v průběhu výslechu.* Z aktuálně získaných informací od vyslychaného vyslychající mapuje soulad nebo rozpory ve výpovědi v porovnání s dosud zjištěnými skutečnostmi. Výpověď samotná také může obsahovat vnitřní diskrepance. Dále se ověřuje překrývání informací, které vyslychaný vnímat měl a mohl, případně neměl a nemohl, s jeho výpovědí. Výsledkem je posouzení o schopnosti, záměru a motivaci vyslychaného mluvit pravdu a následná volba taktických postupů.
- *Překonávání chybných vzpomínek, zapomenutého či zdánlivě zapomenutého a jiných subjektivních nedostatků reprodukce.* Jedná se o vyslychaného, který chce vypovídat, ale nemůže si vzpomenout na předmětnou situaci celou nebo část. Respektive reprodukováné vzpomínky jsou chybné, nepřesné, což si vyslychaný ani nemusí uvědomovat. Kriminalistika doporučuje chronologické a extrémně podrobné vyprávění o události s dostatečným prostorem bez naléhání a spěchu. I vybavení si vedlejší, pro případ nedůležité informace, může být nečekaným přínosem pro opětovné vybavení si zapomenutého. Při určování časového vzpomínkového sledu je vhodné začít dnem s výraznou ne/příjemnou událostí nebo se opřít o pevně stanovený čas v minulosti např. příchod do práce. V průběhu celého výslechu, ale speciálně v rámci tohoto taktického postupu je nezbytné dát si pozor na sugestivní ovlivňování vyslychaného. Hranice mezi nápomocným působením a nechtěným sugestivním podsouváním je tenká. Pomoc musí být nenásilná, a tak citlivá, že je téměř nepostřehnutelná. Nejlépe, aby si vyslychaný svůj rozpor identifikoval a opravil sám.
- *Psychologické působení na lživou výpověď vypovídajícího s cílem získání výpovědi pravdivé.* Cílem je v souladu se zákonem, etikou a morálkou dokázat neudržitelnost a nesmyslnost lživé výpovědi. Pro tento účel se využívají následné taktiky: zjišťování a odstraňování příčiny stojící za lživou výpovědí, podporování kladných vlastností vyslychaného, využití emocionálního napětí, rozporů a úvah vyslychaného.

V této kapitole jsme se věnovali popisu provádění výslechu, a to zejména popisu běžného způsobu provádění výslechu. Rozebrali jsme jednotlivé stádia výslechu včetně způsobu komunikace v průběhu každého stadia.

V empirické části se budeme věnovat navržení výslechové metodě, která bude alternativní metodou k výslechu popsanému v této kapitole. Běžná výslechová metoda bude použita v rámci kontrolní skupiny pro účely porovnání a zjištění potencionálních přínosů navržené výzkumné metody.

II. Empirická část

V literárně **přehledové** části je popsán souhrn aktuálních poznatků o svědecké výpovědi, psychologických aspektech jejího utváření, výslechu a jeho průběhu. Obecně cílem všech studií týkajících se svědecké výpovědi je získání výpovědi kompletní a pravdivé, a taktéž co nejvíce nápomocných informací.

Vzhledem k tématu bakalářské práce, výpovědi svědka násilného trestného činu, autorku zaujala možnost použití dotazníku přímých otázek, metody následně blíže popsané, k zmapování rozsahu zapamatovaných centrálních a periferních informací během stresující a emočně náročné situace, kterou násilný trestný čin nepochybně je. V těchto situacích k upřednostňování centrálních podnětů dochází v důsledku efektu, který známe pod pojmem *weapon focus effect* nebo tunelové vidění (Sammons & Putwain, 2018). V takových případech počet zapamatovaných periferních informací bývá mnohem menší v porovnání s množstvím zapamatovaných ústředních informací. Tato metoda, kterou budeme ve výzkumu využívat, se zaměřuje na získávání informací obecnějšího rázu. Vedle detailních popisných informací je přikládána důležitost i obecným informacím, které mohou být na první pohled neužitečné a vágní, ale nakonec se mohou ukázat jako neocenitelné v kontextu policejního vyšetřování. I když se tato metoda přímo „efektu zbraně“ nevěnuje, pracuje s násilnými trestnými činy. Od použití výzkumného dotazníku na svědky emočně náročných situací si slibujeme prozkoumání paměti „mimo tunel“, jestli se tam přece jenom nemohou vyskytnout nějaké obecné a tím i potenciálně důležité informace.

1. Cíle výzkumu

Dosavadní výzkumy, např. kognitivní interview (Fisher & Geiselman, 1992), *Self-Administered Interview* (Gabbert et al., 2009), a praxe se při samotném výslechu zaměřují spíše na použití metod týkající se volného vypovídání a otevřených otázek.

Proponovaný výzkum si klade za cíl prozkoumat možnosti **kladení přímých otázek pro získání konkrétní odpovědi prostřednictvím podrobného dotazníku a jeho potenciálu jako výslechové metody** ve výslechové situaci či jako doplňku k běžnému výslechovému postupu. Jako inspirace autorce posloužil výzkum od emeritního profesora Neila Brewera s kolektivem (2018): „*Očití svědci trestných činů někdy uvádějí nepřesné jemné detaily, ale neuvádějí dostupné a potenciálně přesné hrubé detaily* (p. 458). Záměrem navrhovaného výzkumu je zmapování možnosti získání obecných a detailních informací o předmětné

události, jejich množství a přesnosti. Metodou pro získání dat bude podrobný dotazník přímých otázek s nutnou odpovědí na každou z nich s cílem obsáhnout celou vyšetřovanou událost (dále jen „dotazník přímých otázek“). Dotazník je replikován z výzkumu profesora Brewera a upraven autorkou vzhledem k předmětné výzkumné situaci. Je založen na předpokladu, že nucená odpověď znamená nucené vzpomínání.

Hlavním cílem výzkumu je porovnat **kvalitu a kvantitu informací z výpovědí získaných prostřednictvím podrobného dotazníku přímých otázek a běžného výslechového postupu.**

Za tímto účelem by byly vytvořeny tři skupiny respondentů – výzkumných svědků. Dotazník přímých otázek by byl administrován písemně první a druhé skupině. První skupina by zaznamenávala své odpovědi na dotazník přímých otázek písemně, druhá skupina by poskytovala ústní odpovědi, které by se zaznamenávaly formou audiozáznamu. Třetí kontrolní skupina by měla svoje ústní výpovědi poskytnout v rámci běžného výslechového postupu a byly by rovněž zaznamenány formou zvukového záznamu.

1.1. Výzkumné otázky a hypotézy

Srovnání dotazníku přímých otázek s běžně využívaným výslechovým postupem

Výzkum se věnuje ověření účinnosti dvou výše uvedených metod výslechu. Cílem je porovnat kvantitu a kvalitu (správnost, obecnost či detailnost, centrálnost či perifernost) informací z výpovědí. Poměr kvalitních (správně uvedených) informací k celkovému počtu všech informací. Výzkumné otázky k této rovině jsou:

- Bude správných informací získaných pomocí dotazníku přímých otázek více než běžnou výslechovou metodou?
- Jaká bude kvantita správných, nesprávných, obecných, detailních, centrálních a periferních informací v každé jednotlivé metodě?
- Bude v rámci dotazníku přímých otázek více obecných a zároveň správných informací než v rámci běžné výslechové metody?
- Bude v rámci dotazníku přímých otázek více periferních a zároveň správných informací než v rámci běžné výslechové metody?
- Bude rozdíl ve formě zaznamenání výpovědí (písemně či ústně), co do počtu kvalitních informací?

Výzkumná hypotéza:

H1: Výslech vedený metodou podrobného dotazníku přímých otázek bude mít statisticky významně více správných informací než výslech vedený běžným výslechovým postupem.

2. Metodika

2.1. Výzkumný soubor

Výzkumný vzorek bude činit 159 respondentů rozdělených do 3 skupin po 53 lidech. Budou to dospělé osoby, všechny trestně způsobilé, s podobnými kognitivními schopnostmi, česky mluvící. Pro zajištění homogenity vzorku budou vybráni studenti vysoké školy od 2. ročníku studia včetně. Studenti nesmí být obeznámeni s cíli výzkumu. Skupina bude vybrána kombinací skupinového a oportunního výběru. Pro účel výzkumu je nezbytná skupina lidí z jedné určité vysokoškolské koleje, která by byla ze seznamu všech velkých kolejí v ČR vybrána náhodně. Dále by jednotliví respondenti byli vybráni oportunním výběrem.

Dohromady je potřebný počet 159 respondentů. Pro určení optimální velikosti výběrového souboru je použit *Power analysis* pomocí programu G*power. Autorka zde zvolila *F test: Fixed effects ANOVA - one way*, test, na který lze nahlížet jako na rozšíření dvouskupinového t-testu pro rozdíl průměrů na více, než dvě skupiny. Další kroky: α (chyba I. druhu) = 0,05; síla testu, kterou chceme dosáhnout (pravděpodobnost správného zamítnutí H_0 , když je ve skutečnosti nepravdivá, $1 - \beta$) power = 0,8. Index velikosti efektu (effect size f) je stanoven podle Cohena (1969), který definoval konvence pro velikost účinku, na střední sílu efektu $f = 0,25$.

2.2. Design výzkumného projektu

Základním výzkumným projektem bude komparativní **experiment**.

Jak již bylo zmíněno výše, budou vytvořeny **tři skupiny** a v každé bude **53 participantů**. Všichni shlédnou podnětový materiál ve formě videozáznamu. Dotazník přímých odpovědí bude administrován písemně první a druhé skupině. První skupina by zaznamenávala odpovědi písemně. Druhá skupina by také odpovídala na dotazník přímých otázek, ale ústně a odpovědi by se zaznamenávaly formou audiozáznamu. Třetí kontrolní skupina by měla svoje ústní výpovědi v průběhu běžného výslechového postupu zaznamenat také formou audiozáznamu.

Pro zajištění běžné výslechové situace pro třetí skupinu by bylo nezbytné zajistit **27 policistů**, kteří mají zkušenost na pozici vyšetřovatele minimálně 6 let (Boukalová, 2012). Na 26 policistů by připadaly 2 výslechy, na jednoho jen jeden výslech. Policisté budou dopředu seznámeni s podmínkami výzkumu a s tím, že se výslech bude nahrávat na audiozáznamník.

Výslechům bude předcházet stimulace respondentů **podnětovým videozáznamem**, který zobrazuje násilný trestný čin – jednalo by se o loupežné přepadení vrátné na vrátnici jejich koleje. I když je ekologická validita použití videozáznamu nižší (Flowe et al., 2018), než kdyby se podobné události respondenti sami fyzicky účastnili, snažíme se zde podobně negativní emoce (např. strach, hněv, úlek) vyvolat známým prostředím, kde se odehrává násilný trestný čin – bylo by to totiž přímo na jejich koleji, kde bydlí. Cílem známého prostředí, kde se odehrává výzkumný podnětový videozáznam s loupežným přepadením, je vyvolání identifikace se se svědky předmětné události z důvodu přiblížení autentičnosti prožívání při podávání výpovědi.

Podnětovým videozáznamem pro experiment by bylo asi dvouminutové video loupežného přepadení, kde se jeden lupič přiblíží k okénku na vrátnici a zamíří na vrátnou nožem s požadavkem, ať mu dá svoji peněženku a telefon. Druhý pachatel stojí venku a hlídá únikovou cestu. V průběhu této loupeže přijdou z vnitřku budovy směrem k vrátnici čtyři studenti, dva muži a dvě ženy. V tom momentě se pachatelé leknou a utečou jen s telefonem, který vrátná akorát lupiči podává. Videozáznam bude bohatý na klasifikovatelné informace (sled událostí, zobrazení a pohyb osob, vzhled a oblečení jednotlivých účastníků, detaily předmětů a místa činu).

Každý policista bude vyslýchat 1-2 studenty. U těch policistů, kteří budou provádět dva výslechy, každý z obou studentů vyslýchaných stejným policistou bude muset zhlédnout jiné video. Tato videa budou shodně zobrazovat loupež na koleji, budou stejně pestrá na kvantifikovatelné informace, budou promítány na stejném místě a budou mít podobnou délku.

Promítnutí videozáznamu bude předcházet speciální instrukce: *„Bude vám promítnuto krátké video s násilným trestným činem, které se odehrává v prostorách, které se zvažují k pronájmu filmovým ateliérům z důvodu natáčení akčního zahraničního filmu. Prosím představte si, že jste svědkem uvnitř videozáznamu, jak ta scéna na vás působí.“* Účelem

této instrukce je odklonění pozornosti od pravého důvodu, pro který tam participanti jsou. Záměrem je, aby se nesnažili cíleně si zapamatovat jednotlivé prvky z videa.

Poté bude následovat časový odstup, přibližně 1-2 hodiny. Před začátkem pauzy budou participanti požádáni o nesdílení svých zážitků s osobami, kterým byl videozáznam také promítnut. V praxi u loupeží bývá rychlost reakce orgánů policie závislá na včasnosti oznámení, které přispívá k efektivnímu nasazení sil. Jestli je oznámení podáváno krátce po činu, hned za ním následuje šetrný výslech (Konrád et al., 2021).

Metody použité pro získání výpovědí:

- první a druhé skupině bude administrován **autorkou přizpůsobený podrobný dotazník přímých otázek** s nutnou odpovědí na každou z nich.
- při výslechu třetí skupiny bude použit **běžně využívaný postup pro získávání výpovědi**, tedy výslech jako specifický druh polostrukturovaného interview, kde je daný cíl (úplná a pravdivá odpověď), ale není přesně definovaný postup (Heretik et al., 2019). Samotná metoda není standardizovaná.

Při vytvoření **dotazníku přímých otázek** autorka v hrubých rysech replikovala dotazník z výzkumu profesora Brewera a přizpůsobila otázky o pachatelích (zde o pachatelích), svědcích, vzhledu, oblečení a jednání zúčastněných osob výzkumnému videu. Dotazník bude přílohou č. 1 této bakalářské práce. Dané charakteristiky uvedené v dotazníku jsou také markery, informace, jejichž přítomnost, správnost, detailnost a centrálnost bude zjišťována při vyhodnocování všech výslechů včetně výslechu pomocí běžné výslechové metody. Skutečnost, jestli se jedná o informaci centrální nebo periferní, záleží na kontextu situace (Christianson, 1992). Písemná forma k podávání výpovědi u první skupiny byla zvolena z toho důvodu, že formát papír-tužka byl již efektivně zkoumán při výpovědi očitých svědků (McCallum et al., 2016; Weber & Brewer, 2008). Je to časově méně náročné pro zpracování a praktické kvůli předběžnému šetření hypotéz. Vyšetřovatelé také někdy používají písemné protokoly k prvotnímu získání informací od svědků (Hope et al., 2011). Ústní forma u druhé skupiny byla zvolena z důvodu přiblížení podmínek k běžné výslechové metodě, která je skoro vždy prováděna ústní formou.

Proces získávání výpovědí (postup po časové prodlevě 1-2 hodin):

Instrukce k dotazníku pro první skupinu: „*Prosím vyplňte VŠECHNY POLOŽKY dotazníku, co nejpodrobněji, nejdetailněji podle toho, co jste akorát viděli. Zkuste se ale vyvarovat*

domněnkám a hádání, raději napište méně podrobnou informaci a víc obecnou, se kterou jste si víc jistí. Např. místo lupič měl bílé vlasy, napsat pouze měl vlasy světlé barvy.“

Instrukce pro druhou skupinu by byla stejná s tím rozdílem, že mají sdělit odpovědi na audiozáznamník. Každá osoba by měla mít klidnou místnost a prostor, kde ústní výpověď podá.

Pro třetí skupinu proběhne simulovaný výslech. Student bude seznámen se situací, že proběhne výslech vedený policistou tak, aby se co nejvíce přiblížil běžnému výslechu. Před začátkem samotného výslechu participant (student) musí souhlasit s účastí na výslechu včetně audio nahrávání. Souhlasy policistů budou zajištěny již při nabírání do výzkumu. Výsledky budou prováděny na klidném a tichém místě, stejně jako při běžných podmínkách bude policista zapisovat výpověď do počítače. Rozhovor nebude časově limitován.

2.3. Statistická analýza

Prvním krokem je literární přepis audiozáznamů druhé a třetí skupiny, v podobě, ve které výpověď zazněla, se zachováním všech výrazů (Hendl, 2015). Odpovědi na dotazník první skupiny již máme v písemné podobě. Přepsaný materiál bude dále kódován a kategorizován. Každá zaznamenaná informace svědka, která je relevantní z hlediska vyšetřování, bude kódována: správná/nesprávná, obecná/detailní, periferní/centrální.

Mezi experimentálními skupinami budou konfirmační analýzou sledovány rozdíly v množství správně uvedených informací – pomocí jednofaktorové analýzy rozptylu (ANOVA) zjistíme, zda mezi skupinami existují statisticky významné rozdíly. ANOVA samotná není schopná identifikovat, mezi kterými skupinami je rozdíl, proto použijeme post hoc testy pro párové srovnání všech skupin. Post hoc testy umožní najít rozdíly mezi jednotlivými kategoriemi. Celkem tedy budou použity 3 post hoc testy na jednu analýzu rozptylu. Celkově tedy budeme mít tři jednofaktorové analýzy rozptylu pro každou vlastnost – správnost, obecnost a centralnost.

Rozdíly v přesnosti, tedy v poměru množství správných informací na počet všech informací, budou testovány shodným způsobem – pomocí jednofaktorové ANOVA a tří post-hoc testů.

Výsledky testů nám poskytnou informace o podpoře hypotézy.

2.4. Etika výzkumu

Přílohou č. 2 bakalářské práce je *Informovaný souhlas s účastí ve výzkumu a se zpracováním osobních údajů*, který bude nutné vyplnit při vstupu do výzkumu pro všechny studenty.

Jelikož je ve výzkumu používán výzkumný videozáznam včetně násilné situace – loupeže páchané s použitím pohružky bezprostředního násilí (Konrád et al., 2021), při nabírání bude informace o násilí dobrovolníkům sdělena s upozorněním, že pokud někdo sám v minulosti zažil nějakou násilnou situaci nebo někdo z jeho okolí, účast na výzkumu se nedoporučuje, aby nedošlo k retraumatizaci.

Pro policejní participanty bude nezbytné podepsat stejný formulář s odlišným popisem účasti na výzkumu. Policisté poskytující výsledky pro výzkumné účely musí souhlasit s nahráváním a s dalším využitím jejich anonymizovaných dat.

Získaná data budou využívána a zpracovávána v anonymní formě. Bude k nim mít přístup pouze výzkumný tým. Budou uchovávány pouze na soukromém počítači s aktivní antivirovou ochranou. Všechna data budou využita pouze pro výzkumné účely v rámci této bakalářské práce.

3. Diskuse

Navrhovaný výzkum si klade za cíl prozkoumání kvality a kvantity informací získaných od svědka násilného trestného činu prostřednictvím navrhované metody. Záměrem je zjistit, zdali postup zahrnující nucené uvádění obecných informací na základě vyvolaného vzpomínání je přínosný zejména pro svědky, kteří prožili emočně náročnou situaci a nepamatují si periferní informace. Určitě by ještě cennější bylo určit způsob, jak zlepšit výstupy detailních informací, ale údaje z výzkumu (Brewer et al., 2018) přesvědčivě ukázaly, že nucené sdělování detailních informací snižuje přesnost ve srovnání s volným vzpomínáním s otevřenými otázkami.

Jednou z diskutovaných charakteristik dotazníku je množství informací získaných pomocí jednotlivých otázek, jelikož jejich počet je sice libovolný, ale konkrétní znění samotných otázek je závislé na konkrétní vyšetřované situaci. Ideální by bylo získat od vyslýchaného jeho výpověď po fázi monologu a poté na každou hlášenou informaci navázat cílenými otázkami. Řešení, které bylo přijato, spočívá v sestavení palety obecných otázek, které by případně v praxi dovolovaly rychle shromáždit počáteční základní informace o jakémkoliv případě. Sestavování otázek by také v případě zavedení do praxe muselo být v rukou proškolených vyšetřovatelů či policejních psychologů. A to z toho důvodu, aby postup nebyl zneužit k potvrzení hypotéz vyšetřovatelů o pachateli.

Limity samotného výzkumu jsou následující. Mezi hlavní patří skutečnost, že použitý výzkumný dotazník není standardizován stejně jako běžná výslechová metoda.

Limity výběru respondentů, jak studentů, tak policistů, jsou dány již metodou oportunního výběru. Reprezentativnost a motivaci výběrového souboru je nutné brát s rezervou.

Ekologickou validitu pak snižuje využití videozáznamu. Ale vzhledem k finanční, časové a organizační nenáročnosti videozáznamu, je ve většině výzkumů stejně preferovanou možností.

Při interpretaci výsledků je ještě vhodné vzít v potaz i případné úmyslné pokusy respondentů o zapamatování videozáznamu.

4. Závěr

Cílem literárně přehledové části této bakalářské práce bylo představit aktuální poznatky o svědecké výpovědi a přiblížit téma svědka násilného trestného činu. Nejdříve byl popsán multidisciplinární kontext, právní, kriminologický a psychologický, do kterého je svědecká výpověď včetně výslechu zasazena. Dále se práce věnuje psychickým procesům, které ovlivňují utváření svědecké výpovědi, se zaměřením na emoce, které mají neodmyslitelný vliv na svědka násilného trestného činu. Následuje část popisující výslech jako určitou formu interpersonálního jednání vyslychajícího a vyslychaného, přičemž neopomíná psychologické jevy na pozadí, které se v průběhu výslechu objevují. V závěru literárně přehledové části byl popsán proces výslechu, jeho jednotlivé etapy a výslechové taktiky.

Druhá empirická část popisuje návrh výzkumu, který má formu experimentu. Je zjišťována kvantita a kvalita zapamatovaných informací ve výpovědích, které byly získány pomocí zkoumané dotazníkové metody a běžné výslechové metody. Záměrem je zjistit, zdali postup v dotazníku zahrnující nucené uvádění obecných informací na základě vyvolaného vzpomínání je přínosný pro svědky, kteří prožili emočně náročnou situaci a nepamatují si periferní informace. Proponovaný výzkum má potenciál jako doplněk k otevřeným technikám forenzního výslechu.

Jedním z možných směrů budoucího výzkumu by bylo zaměření na výslechový stres, který by se mohl snížit v případě výslechu pomocí dotazníkové metody, kdy vyslychaný má před sebou celou kompletní sadu otázek, nic jej nepřekvapí a také nemusí být konfrontován s osobou vyslychajícího. Také u obětí závažných trestných činů by to mohl být prostředek, jak předcházet sekundární viktimizaci způsobené subjekty trestního řízení. Dalším možným směrem, který by bylo přínosné prozkoumat, je práce s lidmi, kteří nemají rádi otevřený styl komunikace a víc jim vyhovuje předem přesně daná struktura, např. osoby s poruchou autistického spektra.

Seznam literatury

- Baddeley, A. (2017). *Exploring Working Memory: Selected works of Alan Baddeley*. Londýn: Taylor and Francis. <https://www-taylorfrancis-com.ezproxy.is.cuni.cz/books/edit/10.4324/9781315111261/exploring-working-memory-alan-baddeley>
- Baddeley, A. D. (2022). Is the study of memory unduly preoccupied with its sins?. *Memory (Hove)*, 30(1), 55-59. <https://doi.org/10.1080/09658211.2021.1896739>
- Baldassano, C., Chen, J., Zadbood, A., Pillow, J. W., Hasson, U., & Norman, K. A. (2017). *Discovering Event Structure in Continuous Narrative Perception and Memory*. *Neuron*, 95(3), 709-721. <https://doi.org/10.1016/j.neuron.2017.06.041>
- Bartlett, F. C. (1932). *Remembering: An Experimental and Social Study*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Boukalová, H. (2007). *Vyšetřovatel a jeho důležité profesní dovednosti*. Praha: Fakulta sociálních věd UK.
- Boukalová, H. (2012). *Interakce a komunikace ve vyšetřování trestné činnosti z pohledu psychologie*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy.
- Boukalová, H., Gillernová, I. & Molnárová, M. (2006). Objasnování závažných úmyslných trestných činů pohledem kriminalistické psychologie. In I. Gillernová & H. Boukalová, *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. (pp. 168-191). Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum.
- Boukalová, H. & Gillernová, I. (2020). Psychologie výslechu a výpovědi. In H. Boukalová & I. Gillernová (Eds.), *Kapitoly z forenzní psychologie* (p. 161-193). Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum.
- Brewer, W. F., & Treyens, J. C. (1981). *Role of schemata in memory for places*. *Cognitive Psychology*, 13(2), 207–230. [https://doi.org/10.1016/0010-0285\(81\)90008-6](https://doi.org/10.1016/0010-0285(81)90008-6)
- Brewer, N., Vagadia, A. N., Hope, L., & Gabbert, F. (2018). Interviewing Witnesses: Eliciting Coarse-Grain Information. *Law and human behavior*, 42(5), 458-471. <https://doi.org/10.1037/lhb0000294>

Čírtková, L. (2013). *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.

Cohen, J. (1969). *Statistical power analysis for the behavioural sciences*. New York: Academic Press. In Univerzita v Dusseldorfu. (2021). *G * Power 3.1 manual*.

https://www.psychologie.hhu.de/fileadmin/redaktion/Fakultaeten/Mathematisch-Naturwissenschaftliche_Fakultaet/Psychologie/AAP/gpower/GPowerManual.pdf

Crespo, M., & Fernández-lansac, V. (2016). Memory and Narrative of Traumatic Events: A Literature Review. *Psychological trauma*, 8(2), 149-156. <https://doi.org/10.1037/tra0000041>

Draštík, A., Fenyk, J., Auerová, J., Augustinová, P., Bohuslav, L., Durdík, T., ... Žďárský, Z. (2017). *Trestní řád: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer.

Ekman, P. (2015). *Odhalené emoce: Naučte se rozpoznávat výrazy tváře a pocity druhých*. Brno: Jan Melvil Publishing.

Fisher, R. P., & Geiselman, R. E. (1992). *Memory-enhancing techniques for investigative interviewing: the cognitive interview*. Springfield, Illinois: Charles C Thomas Publisher.

Flowe, H. D., Carline, A., & Karoğlu, N. (2018). *Testing the reflection assumption*. The international journal of evidence & proof, 22(3), 239-261. <https://doi.org/10.1177/1365712718782996>

Gabbard, G. O. (2005). *Dlhodobá psychodynamická psychoterapia*. Základný text. Trenčín: Vydavateľstvo F.

Gabbert, F., Hope, L., & Fisher, R. P. (2008). Protecting Eyewitness Evidence. *Law and human behavior*, 33(4), 298-307. <https://doi.org/10.1007/s10979-008-9146-8>

Greene, C. M., Murphy, G., & Januszewski, J. (2017). *Under High Perceptual Load, Observers Look but Do Not See*. *Applied cognitive psychology*, 31(4), 431-437. <https://doi.org/10.1002/acp.3335>

Hendl, J. (2015). *Přehled statistických metod*. Praha: Portál.

Heretik, A. (2019) *Forenzná psychológia*. Bratislava: Lindeni.

- Hirst, W., & Phelps, E. A. (2016). *Flashbulb Memories*. *Current directions in psychological science: a journal of the American Psychological Society*, 25(1), 36-41. <https://doi.org/10.1177/0963721415622487>
- Hope, L., Gabbert, F., & Fisher, R. P. (2011). From laboratory to the street: Capturing witness memory using the Self-Administered Interview. *Legal and criminological psychology*, 16(2), 211-226. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8333.2011.02015.x>
- Christianson, S. - A. (1992). *Emotional Stress and Eyewitness Memory*. *Psychological bulletin*, 112(2), 284-309. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.112.2.284>
- Ikier, S., Dönerkayalı, C., Halıcı, Ö. S., Kaymak Gülseren, Z. A., Göksal, H., & Akbaş, B. (2022). *When is memory more reliable? Scientific findings, theories, and myths*. *Applied neuropsychology*. Adult, ahead-of-print(ahead-of-print), 1-18. <https://doi.org/10.1080/23279095.2022.2107928>
- Kleider, H. M., Pezdek, K., Goldinger, S. D., & Kirk, A. (2008). *Schema-driven source misattribution errors: remembering the expected from a witnessed event*. *Applied cognitive psychology*, 22(1), 1-20. <https://doi.org/10.1002/acp.1361>
- Konrád, Z., Porada, V., Straus, J. & Suchánek, J. (2021) *Kriminalistika: kriminalistická taktika a metodiky vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk.
- Loftus, E. F. (2019). *Eyewitness testimony*. *Applied cognitive psychology*, 33(4), 498-503. <https://doi.org/10.1002/acp.3542>
- Loftus, E. F., Loftus, G. R., & Messo, J. (1987). Some facts about “weapon focus.” *Law and Human Behavior*, 11(1), 55–62. <https://doi-rg.ezproxy.is.cuni.cz/10.1007/BF01044839>
- Matiášek, J., Bárta, B. & Soukup, J. (1966). *Výslech a psychologie*. Praha: Orbis.
- Matiášek, J., Soukup, J. & Bárta, B. (1968). *Psychologie a výslechová praxe*. Praha: Orbis.
- McCallum, N. A., Brewer, N., & Weber, N. (2016). Memorial Monitoring and Control: How Confidence and Social and Financial Consequences Affect Eyewitnesses' Reporting of Fine-Grain Information. *Applied cognitive psychology*, 30(3), 375-386. <https://doi.org/10.1002/acp.3212>

Memon, A., Bartlett, J., Rose, R., & Gray, C. (2003). *The Aging Eyewitness: Effects of Age on Face, Delay, and Source-Memory Ability*. *The journals of gerontology. Series B, Psychological sciences and social sciences*, 58(6), P338-P345. <https://doi.org/10.1093/geronb/58.6.P338>

Musil, J., Konrád, Z. & Suchánek, J. (2004). *Kriminalistika*. Praha: C. H. Beck.

Netík, K. (2020) Motivace trestného činu násilné povahy. In H. Boukalová & I. Gillernová (Eds.), *Kapitoly z forenzní psychologie* (p. 23-58). Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum.

Policie ČR. (2022) *Násilné trestné činy*.

<https://www.policie.cz/clanek/nasilne-trestne-ciny.aspx>

Plaňava, I. (2005). *Průvodce mezilidskou komunikací*. Praha: Grada Publishing.

Plháková, A. (2010) *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Nakladatelství Academia.

Sammons, A., & Putwain, D. (2019). *Psychology and crime (Second edition)*. Londýn: Routledge, Taylor & Francis Group. <https://www-taylorfrancis-com.ezproxy.is.cuni.cz/books/mono/10.4324/9781351252140/psychology-crime-aidan-sammons-david-putwain>

Saunders, J. (2009). *Memory impairment in the weapon focus effect*. *Memory & cognition*, 37(3), 326-335. <https://doi.org/10.3758/MC.37.3.326>

Simons, D. J. (2010). *Monkeying around with the Gorillas in Our Midst: Familiarity with an Inattentive-Blindness Task Does Not Improve the Detection of Unexpected Events*. *I-Perception (London)*, 1(1), 3-6. <https://doi.org/10.1068/i0386>

Simons, D. J., & Chabris, C. F. (1999). *Gorillas in our midst: Sustained inattentive blindness for dynamic events*. *Perception*, 28(9), 1059–1074. https://www.researchgate.net/publication/12620563_Gorillas_in_Our_Midst_Sustained_Inattentive_Blindness_for_Dynamic_Events

Spurný, J. (2010). *Psychologie výslechu*. Plzeň: Aleš Čeněk.

Šámal, P. & Gřivna, T. (2013). *Trestní řád: Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck.

Velikovská, M. (2016). *Psychologie obětí trestných činů: proces viktimizace*. Praha: Grada.

Vodáčková, D. (2020). *Krizová intervence*. Praha: Portál.

Výrost, J. & Slaměník, I. (1997). *Sociální psychologie*. Praha: ISV nakladatelství.

Weber, N., & Brewer, N. (2008). *Eyewitness Recall*. *Journal of experimental psychology. Applied*, 14(1), 50-60. <https://doi.org/10.1037/1076-898X.14.1.50>

Zhang, W., Cowan, G., Colombo, M., Gross, J., & Hayne, H. (2021). *Emotional content of the event but not mood influences false memory*. *Applied Cognitive Psychology*, 35(6), 1418–1426. <https://doi-org.ezproxy.is.cuni.cz/10.1002/acp.3872>

Zákon č. 141/1961 Sb., zákon o trestním řízení soudním (trestní řád).

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Zákon č. 45/2013 Sb., zákon o obětech trestných činů.

Seznam příloh

Příloha 1 - Dotazník přímých otázek

Příloha 2 - Informovaný souhlas s účastí ve výzkumu a se zpracováním osobních údajů pro studenty

Přílohy

Příloha 1 - Dotazník přímých otázek

Informace před zadáním dotazníku:

Prosím vyplňte VŠECHNY OTÁZKY dotazníku, co nejpodrobněji, nejdetailněji podle toho, co jste akorát viděli. Zkuste se ale vyvarovat domněnkám a hádání, raději napište ne tak podrobnou informaci, ale víc obecnou, se kterou jste si víc jistí. Např. místo lupič měl bílé vlasy, napsat pouze měl vlasy světlé barvy.

Pokud máte nějaké otázky, prosím zvedněte ruku a asistent výzkumného týmu přijde k Vám.

Když skončíte, prosím zůstaňte u svého stolu, dokud všichni neskončí.

Dotazník přímých otázek pro získání konkrétních odpovědí:

- 1) Kolik lupičů bylo ve videu?
- 2) Kolik bylo obětí?
- 3) Kolik bylo svědků ve videu?
- 4) Kolik bylo žen ve videu?
- 5) Kolik bylo mužů?
- 6) Co dělal lupič?
V případě víc lupičů, lupič č. 1. Poté prosím odpovězte stejnou sadu otázek i na lupiče č. 2.
- 7) Kde se nacházel lupič?
- 8) Kolikrát mluvil lupič ve videu?
- 9) Co držel lupič ve videu?
- 10) Jak se pohyboval lupič ve videu?
- 11) Jaké bylo jeho stáří?
- 12) Jakou měl postavu (výška, šířka)?
- 13) Jaký odstín měla kůže lupiče?
- 14) Jakou barvu měly jeho vlasy?
- 15) Jaké délky byly jeho vlasy?
- 16) Jakou barvu měla jeho bunda?
- 17) Jakou barvu měly jeho kalhoty?
- 18) Jakou barvu mělo jeho tričko?
- 19) Jakou barvu měla jeho taška?
- 20) Co dělala oběť ve videu?
V případě víc obětí, oběť č. 1. Poté stejná sada otázek na oběť č. 2.

- 21) Kde se nacházela oběť?
- 22) Kolikrát promluvila oběť?
- 23) Co držela oběť ve videu?
- 24) Jak se pohybovala oběť ve videu?
- 25) Jaké bylo stáří oběti?
- 26) Jakou měla postavu (výška, šířka)?
- 27) Jakou barvu pleti měla oběť?
- 28) Jakou barvu měly její vlasy?
- 29) Jaké délky byly její vlasy?
- 30) Jakou barvu mělo její oblečení?
- 31) Kolik měla oběť věcí?
- 32) Co dělal svědek ve videu?

V případě víc svědků, svědek č. 1. Poté stejná sada otázek na svědka č. 2.

- 33) Kde se nacházel svědek?
- 34) Kolikrát mluvil svědek ve videu?
- 35) Co držel svědek?
- 36) Jak se pohyboval svědek?
- 37) Jaké bylo jeho stáří?
- 38) Jakou měl postavu (výška, šířka)?
- 39) Jaké barvy pleti byl svědek?
- 40) Jakou barvu měly jeho vlasy?
- 41) Jaké délky byly jeho vlasy?
- 42) Jakou barvu měla jeho bunda?
- 43) Jakou barvu měly jeho kalhoty?
- 44) Jakou barvu mělo jeho tričko?
- 45) Jakou barvu měla jeho taška?
- 46) Jak dlouho trvala loupež?
- 47) Co bylo uloupeno?
- 48) Jak loupež začala?
- 49) Jak loupež skončila?
- 50) Jakou barvu měl koberec v místnosti?
- 51) Jakou barvu měly židle v zadní části místnosti?

Příloha 2 - Informovaný souhlas s účastí ve výzkumu a se zpracováním osobních údajů pro studenty

Informovaný souhlas s účastí ve výzkumu a se zpracováním osobních údajů

Informace o výzkumu:

Účastník ve výzkumu, který provádí Michaela Obuchova v rámci své bakalářské práce na Katedře psychologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, shlédne dvouminutové video s násilným činem ve formě pohrůžky násilí.

z na
výzkumu

Pokud někdo sám v minulosti zažil nějakou násilnou situaci nebo někdo jeho okolí, účast se nedoporučuje, aby nedošlo k připomenutí či opakování traumatického zážitku

(retraumatizaci) Následně účastník dle instrukcí zodpoví otázky, podle toho, co viděl na videozáznamu, a to buď písemně nebo ústně. Podepsáním informovaného souhlasu s účastí ve výzkumu a se zpracováním osobních údajů účastník souhlasí s nahráním jeho výpovědi a s dalším anonymním zpracováním jeho písemné či ústní výpovědi.

Časová náročnost 2-3 hodiny včetně čekací doby 1-2 hodiny.

Informace o účastníkovi výzkumu:

jméno a příjmení:

datum narození:

telefon:

e-mail:

Prohlášení

Já níže podepsaný/-á potvrzuji, že

- a) jsem se seznámil/-a s informacemi o cílech a průběhu výše popsaného výzkumu (dále též jen „výzkum“);
- b) dobrovolně souhlasím s účastí své osoby v tomto výzkumu;
- c) rozumím tomu, že se mohu kdykoli rozhodnout ve své účasti na výzkumu nepokračovat;
- d) jsem srozuměn s tím, že jakékoliv užití a zveřejnění dat a výstupů vzešlých z výzkumu nezakládá můj nárok na jakoukoliv odměnu či náhradu, tzn. že veškerá oprávnění k užití a zveřejnění dat a výstupů vzešlých z výzkumu poskytují bezúplatně.

Zároveň prohlašuji, že

- a) souhlasím se zveřejněním anonymizovaných dat a výstupů vzešlých z výzkumu a s jejich dalším využitím;
- b) souhlasím se zpracováním a uchováním osobních a citlivých údajů v rozsahu v tomto informovaném souhlasu uvedených ze strany Univerzity Karlovy, Filozofické fakulty, IČ:

00216208, se sídlem: nám. Jana Palacha 2, 116 38 Praha 1, a to pro účely zpracování dat vzešlých z výzkumu, pro účely případného kontaktování z důvodu zpracování dat vzešlých z výzkumu či z důvodu nabídky účasti na obdobných akcích a pro účely evidence a archivace; a s tím, že tyto osobní údaje mohou být poskytnuty subjektům oprávněným k výkonu kontroly projektu, v jehož rámci výzkum realizován;

- c) jsem seznámen/-a se svými právy týkajícími se přístupu k informacím a jejich ochraně podle § 12 a § 21 zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, tedy že mohu požádat Univerzitu Karlovu v Praze o informaci o zpracování mých osobních a citlivých údajů a jsem oprávněn/-a ji dostat a že mohu požádat Univerzitu Karlovu v Praze o opravu nepřesných osobních údajů, doplnění osobních údajů, jejich blokaci a likvidaci.

Výše uvedená svolení a souhlasy poskytují dobrovolně na dobu neurčitou až do odvolání a zavazují se je neodvolat bez závažného důvodu spočívajícího v podstatné změně okolností.

Vše výše uvedené se řídí zákony České republiky, s výjimkou tzv. kolizních norem, a bude v souladu s nimi vykládáno, přičemž případné spory budou řešeny příslušnými soudy v České republice.

Potvrzuji, že jsem převzal/a podepsaný stejnopis tohoto informovaného souhlasu.

Dne:

Podpis: